

A-1230

I N S T Y T U T

T U R Y S T Y K I

ROLA I ZADANIA SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO
W GMINACH TURYSTYCZNYCH
(R-10/91)

Opracowali:

mgr Witold Bartoszewicz

mgr Jerzy Łaciak

WARSZAWA 1991

S P I S T R E Ś C I

=====

Uwagi wstępne	3
I. PODSTAWOWE INFORMACJE O BADANYCH MIEJSCOWOŚCIACH...	8
II. WYNIKI BADAŃ ANKIETOWYCH.....	11
1. Zaangażowanie mieszkańców w obsługę ruchu turystycznego.....	11
2. Postawy wobec turystyki.....	11
3. Ocena władz lokalnych.....	12
4. Ocena władz samorządowych na tle sytuacji w mieście.....	12
5. Aktywność społeczna mieszkańców.....	17
6. Świadomość ekologiczna.....	19
7. Postawy wobec dziedzictwa kulturowego.....	20
III. NAJWAŻNIEJSZE PROBLEMY MIEJSCOWOŚCI NA PODSTAWIE WYWIADÓW Z MIESZKAŃCAMI I PRZEDSTAWICIELAMI WŁADZ.	35
1. Mieszkańcy a turystyka.....	35
2. Mieszkańcy a problemy lokalnej samorządności...	38
3. Niezaspokojone potrzeby miasta i jego mieszkańców. Problemy ochrony środowiska naturalnego.....	43
4. Plan zagospodarowania przestrzennego.....	49
5. Problemy sporne w Radzie Miasta.....	50
6. Proces komunalizacji mienia i przekształceń własnościowych.....	51
7. Władze miasta a turystyka.....	52
IV. WNIOSKI I REKOMENDACJE.....	55
1. Warunki funkcjonowania samorządów lokalnych....	56
2. Proponowane rozwiązania.....	67

Uwagi wstępne

Samorządy terytorialne zostały powołane w nowym kształcie w maju 1990 r. na podstawie Ustawy z marca 1990 r. Istotą i podstawowym założeniem nowego modelu samorządności jest to, że mieszkańcy gminy stanowią wspólnotę samorządową i wraz z obszarem, który zamieszkują stanowią samorząd terytorialny. Jest on zatem rozumiany szeroko i obejmuje, co należy podkreślić, ogół mieszkańców gminy.

Instytut Turystyki objął swym zainteresowaniem działalność samorządów terytorialnych w dwóch wybranych miejscowościach turystycznych. Celem badań była charakterystyka problemów przed jakimi stoi i warunków w jakich funkcjonuje samorząd rok po jego powołaniu.

Realizując w lecie 1989 r. badania nt. społecznych i kulturowych przemian społeczności odwiedzanych przez turystów zetknęliśmy się z dużymi nadziejami jakie społeczności te /badania były prowadzone w Ustce, Mikołajkach i Bukowinie Tatrzańskiej/ wyrażały wobec politycznych i gospodarczych przemian zachodzących w kraju, a szczególnie z zaistniałą szansą uzyskania większej samodzielności przez władze lokalne oraz większego wpływu mieszkańców gmin na życie społeczne i gospodarcze. Powszechne były opinie, że taka dziedzina jak turystyka powinna być zarządzana oddolnie, na terenie miasta czy gminy, bo tylko gospodarze danego terenu mają pełne rozeznanie co do jego potrzeb i możliwości recepcyjnych. Dochody z pobytu turystów zostawałyby do dyspozycji władz danej jednostki terytorialnej /gminy/, a to umożliwiłoby dalszy właściwy rozwój turystyki.

Interesujące było zatem zbadanie jak i w jakich warunkach działają samorzady terytorialne powołane w demokratycznych wyborach i nowej formule po roku swej działalności?

Zasadniczym celem niniejszego opracowania było określenie roli i zadań samorządu terytorialnego w gminach turystycznych na przykładzie wybranych gmin. Punktem wyjścia były następujące podstawowe pytania:

- przed jakimi problemami stanął nowy samorząd od czasu powołania w maju 1990 r., a w szczególności jakie problemy są charakterystyczne dla miejscowości o rozwiniętej funkcji turystycznej?
- czy wobec dużego udziału mieszkańców miejscowości turystycznych w dochodach z turystyki - turystyka jako dziedzina gospodarki na szczeblu lokalnym może stać się swoistą szkołą samorządności?

Opracowanie obejmuje następujące zagadnienia:

1. Problemy, przed którymi stanął nowy samorząd od czasu powołania w maju 1990 r. /w szczególności próba określenia tych problemów, które są specyficzne dla miejscowości turystycznych/:
- problematyka ochrony środowiska naturalnego
 - turystyka w planach zagospodarowania przestrzennego
 - proces komunalizacji mienia i przekształceń własnościowych; jego związki z zarządzaniem i dysponowaniem obiektami turystycznymi
 - miejsce turystyki w działalności gospodarczej gmin.

2. Samorządową aktywność mieszkańców w dziedzinie turystyki i dziedzin z nią związanych.

3. Ocenę pracy organów samorządowych przez mieszkańców.

Wymienione zagadnienia zostaną omówione na przykładzie dwóch wybranych turystycznych miast, którymi są Władysławowo /woj. gdańskie/ i Wisła /woj. bielskie/. Dla możliwości porównania przedstawimy również wyniki badań ankietowych uzyskane w miejscowości kontrolnej jaką był Skoczów - miasto przemysłowe położone w bliskiej odległości od Wisły.

Badania terenowe przeprowadzono w lipcu 1991 r. Złożyły się na nie badania ankietowe i wywiady. W każdej miejscowości badaniami ankietowymi objęto 200-osobową próbę mieszkańców dobraną losowo przy wykorzystaniu list ewidencji ludności. Dobór respondentów do przeprowadzania wywiadów był dwójakiego rodzaju. Po pierwsze i przede wszystkim były to osoby dobrane w sposób celowy, wyłącznie do przeprowadzania wywiadów. Znaleźli się wśród nich przedstawiciele lokalnych władz, organizacji społecznych i instytucji turystycznych. Chodziło o dobór osób, które z racji pełnionych funkcji mają dobrą orientację w sprawach środowiska lokalnego i rozwoju turystyki na terenie badanych miejscowości. Po drugie były to osoby wybrane spośród wylosowanych do badań ankietowych. Decyzję o zakwalifikowaniu respondenta do przeprowadzenia, oprócz ankiety, dodatkowego wywiadu podejmowali sami ankieterzy stosując kryterium kompetencji /np. długi czas zamieszkiwania w miejscowości, pełnienie funkcji publicznych, zatrudnienie przy obsłudze ruchu turystycznego/

W niniejszym opracowaniu przedstawiono wyniki badań przeprowadzonych w dwu miejscowościach turystycznych i jednej przemysłowej, wybranej w celach porównawczych.

Charakterystyka badanych miejscowości znajduje się w części I.

Omówienie wyników badań ankietowych oraz tabele z danymi liczbowymi można znaleźć w części II, wyniki te obejmują takie zagadnienia jak zaangażowanie mieszkańców w obsługę ruchu turystycznego i ich postawy wobec turystyki. Ponadto znajdują się tam dane o ocenie władz samorządowych, ocenie sytuacji w mieście, a także samoocenie aktywności społecznej mieszkańców. Na zakończenie omówiono wskaźniki świadomości ekologicznej mieszkańców i ich postawy wobec dziedzictwa kulturowego.

W części III przedstawiono najważniejsze problemy miejscowości turystycznych na podstawie wywiadów z mieszkańcami i przedstawicielami władz.

Przeprowadzone wywiady przyniosły bardziej pogłębione niż dane liczbowe informacje o takich sprawach jak poglądy mieszkańców na turystykę oraz problemy lokalnej samorządności. Dalej - opinie mieszkańców i władz o niezaspokojonych potrzebach miasta i jego mieszkańców, w tym o problemach ochrony środowiska naturalnego oraz wewnętrznych i zewnętrznych zagrożeniach dla czystości wód i powietrza.

Z kolei oddajemy głos przedstawicielom władz dla omówienia spraw bardziej technicznych jak: plan zagospodarowania przestrzennego, problemy sporne w Radzie Miasta, przebieg komunalizacji mienia i procesy przekształceń własnościowych.

Na koniec - omawiamy stosunek władz miasta do turystyki i jej perspektyw.

W części IV odrywamy się od konkretnych miejscowości by przedyskutować ogólne warunki funkcjonowania samorządów lokalnych w naszym kraju. Omawiamy tu wyniki badań innych ośrodków, wzbogacających naszą problematykę gospodarczą, a także przegląd wypowiedzi działaczy samorządowych zamieszczanych w tygodniku "WSPÓLNOTA".

W konkluzji, na podstawie naszych badań, obserwacji i literatury przedmiotu pragniemy zaproponować pewne rozwiązania i propozycje działania dla władz samorządowych w ośrodkach turystycznych.

I. PODSTAWOWE INFORMACJE O BADANYCH MIEJSCOWOŚCIACH

Władysławowo liczy 13,5 tys. mieszkańców. Prawa osiedla uzyskało w 1954 r., prawa miejskie w 1963 r., a w obecnych granicach jest od 1975 r. W obrębie Władysławowa znalazło się siedem wcześniej odrębnych miejscowości, oprócz samego Władysławowa są to Chałupy, Chłapowo, Jastrzębia Góra, Tupadły, Ostrowo i Karwia. Skład etniczny tych dawnych miejscowości jest zróżnicowany. W samym Władysławowie mieszka ok. 50% ludności kaszubskiej, natomiast w pozostałych Kaszubi stanowią aż ok. 95% wszystkich mieszkańców.

Nadmorskie położenie Władysławowa decyduje o jego turystycznym charakterze. Dominuje tu turystyka pobytowa - wczasy rodzinne i kolonie dla dzieci i młodzieży. Ruch turystyczny koncentruje się głównie w dwóch letnich miesiącach - lipcu i sierpniu. W roku 1990 główną część bazy noclegowej stanowiły domy wczasowe i kwatery prywatne. Funkcjonowały łącznie 74 ośrodki /tylko 7 działa również poza sezonem/ dysponujące 8375 miejscami noclegowymi. W kwaterach prywatnych było ok. 25 tys.miejsc.

Według szacunków informatorów kompetentnych w okresie największej prosperity we Władysławowie przebywało ok. 50 tys. osób dziennie, w roku 1991 - ok. 15 - 20 tys. Rok 1990 pod względem frekwencji turystów był najgorszy od 10 lat, miejsca w ośrodkach wczasowych były wykorzystane w 80%, w kwaterach prywatnych zaledwie w 30%. Według relacji respondentów było to zupełne załamanie turystyki we Władysławowie. Frekwencja turystów w 1991 r. przekroczyła oczekiwania mieszkańców, ale nie osiągnęła poziomu lat wcześniejszych.

Większe zakłady we Władysławowie to port rybacki, stocznia remontowa i zakłady przetwórstwa rybnego, ale zasadnicze znaczenie w strukturze dochodów mieszkańców ma turystyka.

Wisła liczy 11,5 tys. mieszkańców. W 1962 r. otrzymała prawa miejskie. Do tego czasu była wsią z przysiółkami /zwanymi dolinami/, obecnie jest miastem w tych samych granicach co poprzednio, podzielonym na siedem osiedli /odpowiadających dolinom/. Są to: Wisła Centrum, Malinka, Głęboce, Kopydło, Czarne, Jawornik i Dziechcinka.

Ludność Wisły jest zróżnicowana pod względem religijnym. Największą grupę stanowią ewangelicy /wyznanie ewangelicko-augsburskie, ok. 6,5 tys. wiernych/. Oprócz katolików, którzy pod względem liczebności stanowią drugą grupę jest jeszcze w Wiśle ok. 20 innych wyznań. 2/3 wszystkich mieszkańców Wisły to rdzenna ludność góralska.

Pierwsze wille z przeznaczeniem na rodzaj pensjonatów były w Wiśle budowane pod koniec XIX wieku. W okresie międzywojennym była to już miejscowość modna tak dla wypoczywających jak i inwestorów. Tego okresu sięgają tradycje goszczenia letników w góralskich domach.

Po wojnie, głównie w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych powstało kilkadziesiąt zakładowych i branżowych domów wczasowych - dużych obiektów, nastawionych na turystykę masową.

Wisła jest obecnie centrum turystyczno-wypoczynkowym i sportów zimowych w Beskidzie Śląskim. W 1991 roku zasadniczą część bazy noclegowej stanowiło ponad 4800 miejsc w 60 domach wczasowych i ok. 2 tys. miejsc w kwaterach prywatnych.

W roku 1990 nastąpiło wyraźne zmniejszenie frekwencji turystów w Wiśle. Według szacunków informatorów kompetentnych było wówczas wykorzystanych zaledwie ok. 60% wszystkich miejsc noclegowych. Rok 1991 był nieco lepszy od poprzedniego, ale frekwencję szacowano na ok. 80% tej sprzed dwóch lat. Poza tym właśnie od dwóch lat jest tendencja do skracania się sezonu turystycznego. Obecnie sezon letni trwa praktycznie od początku lipca do ok. 20 sierpnia. Sezon zimowy to głównie okres szkolnej przerwy międzysemestralnej.

Konsekwencją spadku frekwencji turystów była rezygnacja wielu mieszkańców Wisły z wynajmowania kwater prywatnych, dlatego wspomniana ilość 2 tys. miejsc noclegowych w kwaterach prywatnych nie oddaje możliwości recepcyjnych tej miejscowości. Według szacunków różnych informatorów w 60-80% domów istnieją możliwości wynajmowania pokoi gościnnych.

Skoczów liczy 15,5 tys. mieszkańców. Jest to miasto przemysłowe podobnie jak Wisła położone na Ziemi Cieszyńskiej i oddalone od niej o 21 km. Jako miasto - Skoczów wzmiankowany był już w 1327 roku. Do XIX wieku był niewielkim ośrodkiem handlowo-rzemieślniczym. W XIX wieku wraz z rozwojem drobnego przemysłu nastąpił wyraźny rozwój miasta. Rzemieślniczy i drobno-przemysłowy charakter miasta utrzymywał się przez całe dziesięciolecie. Jeszcze w 1971 r. liczba mieszkańców Skoczowa wynosiła ok. 7,5 tys. W połowie lat siedemdziesiątych powstały tu trzy duże oddziały bielskiej Fabryki Samochodów Małolitrażowych: odlewnia, kuźnia i narzędziownia. Wiązało się to ze znacznym napływem ludności z biedniejszych regionów kraju.

W rezultacie w ciągu dwudziestu lat liczba ludności miasta wzrosła ponad dwukrotnie.

II. WYNIKI BADAŃ ANKIETOWYCH

1. Zaangażowanie mieszkańców w obsługę ruchu turystycznego

Co trzecia osoba w Wiśle i co piąta we Władysławowie /biorąc pod uwagę główne źródło utrzymania/ w mniejszym lub większym stopniu uczestniczy w obsłudze ruchu turystycznego. Wynajmowanie kwater prywatnych jest we Władysławowie dużo popularniejsze niż w Wiśle, chociaż i tam tradycje w tym względzie są duże. Jednak od 1990 r. obserwuje się znaczny spadek liczby turystów przyjeżdżających do Wisły, co łączy się ze spadkiem pop/ytu na miejsca noclegowe w kwaterach prywatnych. W miejscowościach turystycznych obserwuje się większy niż w mieście przemysłowym udział mieszkańców w podejmowaniu dodatkowych zajęć zarobkowych jak usługi rzemieślnicze, czy i /we Władysławowie/ prowadzenie działalności handlowej. Obrazuje to tabela VIII.2. /Zestaw tabel prezentujących rozkłady odpowiedzi uzyskane w poszczególnych miejscowościach zamieszczono na końcu rozdziału/

2. Postawy wobec turystyki

Rozwój turystyki w badanych miejscowościach turystycznych cieszy się dużym poparciem mieszkańców, przy czym we Władysławowie jest ono większe.

Dużemu poparciu dla rozwoju turystyki towarzyszy jednak przekonanie o tym, że należałoby zmienić dominujący dotychczas rodzaj turystyki przyjazdowej do badanych miejscowości.

Za dalszym wzrostem ruchu turystycznego jest tylko 1/3 mieszkańców; dominuje pogląd, żeby wielkość tego ruchu utrzymać na niezmienionym poziomie.

Mieszkańcy przemysłowego Skoczowa są mniejszymi zwolennikami rozwoju przemysłu niż mieszkańcy miejscowości turystycznych rozwoju turystyki.

3. Ocena władz lokalnych

Mieszkańcy wszystkich trzech badanych miejscowości częściej są skłonni za trudności w rozwoju ich miast obarczać winą władze lokalne niż bierność i obojętność współobywateli /w Wiśle jest to najwyraźniejsze - 38% jest tego zdania/.

Przekonanie, że władze lokalne oceniają potrzeby społeczne podobnie jak mieszkańcy, wyraża niewielu badanych /od 22% do 40%/. Większą zgodność pod tym względem dostrzegają respondenci w miastach turystycznych niż w Skoczowie, a z kolei wśród turystycznych - we Władysławowie większą niż w Wiśle.

4. Ocena władz samorządowych na tle sytuacji w mieście

4.1. Kwestionariusz zawierał szereg pytań dotyczących oceny działalności władz z jednej strony i samooceny zaangażowania mieszkańców w sprawy miasta.

Uzyskane wyniki świadczą o wysokim krytycyzmie ujawnionym zarówno w pierwszej jak i drugiej serii pytań.

Np. z tezą, że "Gdyby mieszkańcy bardziej się angażowali, można byłoby poprawić sytuację naszego miasta" zgadza się odpowiednio - 81,5%, 65% i 67,5% mieszkańców Władysławowa, Wisły i Skoczowa.

Tezę: "W naszym mieście niewielu jest prawdziwych działaczy" popiera odpowiednio: 76,5, 57,0 i 62,0%.

A tezę, która jest najlepszym wskaźnikiem negatywnej oceny sytuacji w mieście, : Obecna sytuacja zmusza młodzież do opuszczania naszego miasta" zgadza się - 50%, 30%, 40% mieszkańców.

W celu dokładniejszego przedstawienia społecznej dystrybucji omawianych ocen, wydzieliliśmy strefy osadnicze w poszczególnych miastach. Okazało się, że oceny są znacznie zróżnicowane.

OGÓLNA KRYTYCZNA OCENA WŁADZ I MIESZKAŃCÓW:

A. OCENY WŁADZY I DZIAŁACZY /Tab. IV. 3,4,5,6,8; odp. 4 i 5/

B. OCENY ZAANGAŻOWANIA MIESZKAŃCÓW /Tab. IV. 2,7,9,10;

odp. 4 i 5/.

	WISŁA	CENTRUM	OSADY	WZGÓRZA	OGÓŁEM
A.	MAŁO KRYTYCZNA	55,1	46,1	53,3	51,3
	KRYTYCZNA	44,9	53,9	46,7	48,7
B.	MAŁO KRYTYCZNA	44,9	59,2	64,4	54,8
	KRYTYCZNA	55,1	40,8	35,6	45,2

	WŁADYSŁAWOWO	BLOKI	RESZTA WŁADYSŁ.	INNE OSIEDLA	OGÓŁEM
A.	MAŁO KRYTYCZNA	28,8	36,3	34,9	33,5
	KRYTYCZNA	71,2	63,7	65,1	66,5
B.	MAŁO KRYTYCZNA	10,6	25,3	23,3	20,0
	KRYTYCZNA	89,4	74,7	76,7	80,0

	SKOCZÓW	NOWE OSIEDLA	STARÓWKA	STARE BLOKI	INNE	OGÓŁEM
A.	MAŁO KRYTYCZNA	52,9	50,0	51,6	48,2	51,0
	KRYTYCZNA	47,1	50,0	48,4	51,8	49,0
B.	MAŁO KRYTYCZNA	41,4	61,5	35,5	30,4	40,0
	KRYTYCZNA	58,6	38,5	64,5	69,6	60,0

Największy krytycyzm, zarówno wobec władz, jak i wobec samych siebie zaprezentowali mieszkańcy Władysławowa, a zwłaszcza dzielnicy bloków wielorodzinnych.

W Wiśle można zauważyć, że mieszkańcy centrum miasta bardziej niż innych części gminy są skłonni do łagodniejszego oceniania władz, ale większy krytycyzm przejawiają wobec postaw współobywateli.

W Skoczowie poziom krytyki władz jest rozłożony równomiernie, natomiast mieszkańcy rynku i Starówki najmniej mają do zarzucenia postawom społecznym.

4.2. Zjawiska patologii społecznej i przestępczość

Respondentom zadano pytanie: "Czy Pana/i/ zdaniem w Pana/i/ mieście narastają czy maleją takie zjawiska jak: kradzieże, alkoholizm, bójki, zażywanie narkotyków, prostytutka, przestępstwa zorganizowane, oszustwa finansowe, chuligaństwo".
/tab.IV.11/.

Najpowszechniejsze jest przekonanie o wzroście liczby kradzieży i nasileniu alkoholizmu. Dotyczy to wszystkich trzech badanych miejscowości.

Niewielu respondentów mówi o nasileniu prostytucji i narkomanii, jednak najwięcej w Skoczowie. Skoczów w ogóle wydaje się najbardziej zagrożony wzrostem patologii społecznej, a Władysławowo przestępczością, zwłaszcza nowego typu /przestępczość zorganizowana, oszustwa finansowe/.

Wisła jest najmniej podatna na te zagrożenia.

Dla porównania między miejscowościami i dalszych analiz posłużyła ogólna miara nasilenia zjawisk patologicznych, dla której przyjęto następujące wartości:

"małe" = kiedy respondent od 0 do 1 razu mówił o wzroście wymienionych w pytaniu zjawisk:

"średnie" = 2 do 3 razy;

"duże" = 4 do 8 razy.

OGÓLNA OCENA NASILENIA ZJAWISK PATOLOGICZNYCH

WISŁA	CENTRUM	OSADY	WZGÓRZA	OGÓŁEM
MAŁO	32,1	40,8	33,3	35,7
ŚREDNIO	39,7	34,2	44,4	38,7
DUŻO	28,2	25,0	22,2	25,6

WŁADYSŁAWOWO	BLOKI	RESZTA WŁADYŚL.	INNE	RAZEM WŁADYŚLAW.
MAŁO	16,7	37,4	32,6	29,5
ŚREDNIO	28,8	31,9	27,9	30,0
DUŻO	54,5	30,8	39,5	40,5

SKOCZÓW	NOWE OSIEDLA	STARÓWKA	STARE BLOKI	INNE	OGÓŁEM
MAŁO	20,7	7,7	22,6	19,6	19,0
ŚREDNIO	44,8	38,5	45,2	39,3	42,5
DUŻO	34,5	53,8	32,3	41,1	38,5

Największe zagrożenie zjawiskami patologicznymi i przestępczością odczuwają mieszkańcy centralnych części badanych miast przy czym we Władysławowie jest to osiedle bloków wielorodzinnych.

4.3. Związki ocen nasilenia poszczególnych zjawisk patologicznych ze stosunkiem do turystyki /lub przemysłu/

Turystyka często przez mieszkańców miejscowości turystycznych postrzegana jest jako źródło patologii społecznej. Jednak takie zarzuty nie dotyczą tylko turystyki: w przemyśle i w ogóle w zjawiskach związanych z industrializacją również widzi się czynniki sprzyjające wzrostowi patologii i przestępczości.

Nadmierny ruch turystyczny jest szczególnie powiązany z oceną nasilenia zjawisk patologicznych w świadomości mieszkańców Władysławowa.

W Wiśle i w Skoczowie /tu oczywiście chodzi o przemysł/ widać związek jedynie ze wzrostem alkoholizmu.

Podsumowując uwagi o zjawiskach patologii społecznej, wrócimy do ogólnej oceny nasilenia zjawisk patologicznych, by pokazać jakie są związki tej oceny z zatrudnieniem w turystyce i postawami wobec rozwoju turystyki lub przemysłu.

W Wiśle 25,5% badanych widzi duże nasilenie patologii, ale tylko 14% tych, którzy pracują w turystyce, a z drugiej strony 41,2% tych, którzy chcą ograniczyć liczbę turystów.

We Władysławowie 40,5% widzi duże nasilenie patologii, a spośród zatrudnionych w turystyce - 32,9% i 66,7% tych, którzy chcą ograniczyć ilość turystów.

W Skoczowie 38,5% dostrzega duże nasilenie patologii, a 45,6% spośród tych, którzy są za zmianą rodzaju działalności przemysłowej i 42,6% którzy chcą ją ograniczyć.

Tak więc zatrudnienie w turystyce idzie w parze ze względnie rzadkim postrzeganiem zjawisk patologicznych, natomiast świadomość zagrożeń ze strony narastającej przestępczości i patologii społecznej w dużym stopniu wiążą się z negatywnymi postawami wobec turystyki /a także przemysłu - w Skoczowie/.

5. Aktywność społeczna mieszkańców

Największą aktywność w rozmaitych organizacjach pracujących na rzecz miasta przejawiają mieszkańcy Wisły; wiąże się to z przeprowadzoną tam przy udziale komitetów społecznych budową sieci gazowej /Tab.V.1./.

Największy /ogólnie jednak nieznaczny/ wzrost uczestnictwa w życiu społecznym i gospodarczym miasta po ostatnich wyborach samorządowych obserwuje się w przemysłowym Skoczowie /tab.V.13./.

Wyróżniliśmy dwa pola aktywności społecznej mieszkańców:

A. AKTYWNOŚĆ PROEKOLOGICZNA /Tab. V.3,4,5,6,7,8/

B. AKTYWNOŚĆ NA RZECZ ZACHOWANIA TRADYCJI /Tab.V. 9, 10, 11, 12/.

W podziale na poszczególne dzielnice lub osiedla, oba wyróżnione typy aktywności przedstawiają się następująco:

UDZIAŁ MIESZKAŃCÓW W DZIAŁANIACH NA RZECZ OCHRONY
ŚRODOWISKA I DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

	WISŁA	CENTRUM	OSADY	WZGÓRZA	OGÓŁEM
A.	BRAK DZIAŁAŃ	35,9	61,8	71,1	53,8
	PRZYNAJMNIEJ JEDEN TYP DZIAŁAŃ	64,1	38,2	28,9	46,2
B.	BRAK DZIAŁAŃ	57,7	86,8	71,1	71,9
	PRZYNAJMNIEJ JEDEN TYP DZIAŁAŃ	42,3	13,2	28,9	28,1

	WŁADYSŁAWOWO	BLOKI	RESZTA WŁADYSŁA.	INNE	RAZEM WŁADYSŁAW.
A.	BRAK DZIAŁAŃ	53,0	44,0	53,5	49,0
	PRZYNAJMNIEJ JEDEN TYP DZIAŁAŃ	47,0	56,0	46,5	51,0
B.	BRAK DZIAŁAŃ	74,2	65,9	76,7	71,0
	PRZYNAJMNIEJ JEDEN TYP DZIAŁAŃ	25,8	34,1	23,3	29,0

	SKOCZÓW	NOWE OSIEDLA	STARÓWKA	STARE BLOKI	INNE	OGÓŁEM
A.	BRAK DZIAŁAŃ	73,6	50,0	58,1	67,9	66,5
	PRZYNAJMNIEJ JEDEN TYP DZIAŁAŃ	26,4	50,0	41,9	32,1	33,5
B.	BRAK DZIAŁAŃ	81,6	76,9	77,4	66,1	76,0
	PRZYNAJMNIEJ JEDEN TYP DZIAŁAŃ	18,4	23,1	22,6	33,9	24,0

Okolo połowy mieszkańców miejscowości turystycznych podejmuje
jakieś działania na rzecz ochrony środowiska, a jedynie 1/3
mieszkańców miasta przemysłowego.

W Wiśle i Skoczowie najaktywniejsi są mieszkańcy centrum
miasta /64% i 50%/.

Udział w działaniach mających na celu podtrzymanie dziedzictwa kulturowego jest mniej rozpowszechnione /od 29% we Władysławowie do 24% w Skoczowie/.

I pod tym względem najaktywniejsi są mieszkańcy centralnej części Wisły.

6. Świadomość ekologiczna

Świadomość ekologiczna /wyrażona przekonaniem, że należy ponieść pewne ofiary na rzecz ochrony środowiska/ okazała się wyższa wśród mieszkańców przemysłowego Skoczowa niż badanych miast turystycznych. Jak wynika z poprzedniego rozdziału, nie idzie za tym większa aktywność w tej dziedzinie.

We Władysławowie i Wiśle widzi się konflikt między dobrem środowiska naturalnego a rozwojem tzw. "przemysłu turystycznego", ale zarazem podejmuje się działania na rzecz polepszenia stanu środowiska.

Warto zwrócić uwagę, że mieszkańcy miejscowości turystycznych dość powszechnie - i częściej niż mieszkańcy Skoczowa - uważają, że powinni społecznie zająć się porządkowaniem miasta /tab.VI.4/.

Co do ograniczenia wielkości ruchu turystycznego jako sposobu ochrony środowiska, zdania są podzielone - we Władysławowie ponad połowa badanych, czyli wyraźnie więcej niż w Wiśle /40%/, jest za takim rozwiązaniem /tab. VI.6./.

Natomiast powszechna jest zgodność z opinią, że ośrodki wczasowe powinny ponosić koszty zainstalowania u nich urządzeń zabezpieczających środowisko naturalne, a także, że zakłady powinny płacić specjalny podatek ekologiczny.

7. Postawy wobec dziedzictwa kulturowego

We wszystkich badanych miastach mieszkańcy przykładają dużą wagę do zachowania lokalnej kultury: ludowych obyczajów, wyrobów rzemiosła i zabytków. Widzą w nich powód do dumy, a także atrakcję dla przyjezdnych.

Co ważne, jest to ich zdaniem potencjalne źródło dochodów dla miejskiej kasy. Ale z drugiej strony zachowanie zabytków, tradycyjnych obyczajów i rzemiosła stanowi ważne zadanie dla władz i mieszkańców, którzy powinni finansowo wspomagać te działania /to ostatnie postuluje połowa respondentów/ Tab.VII.4.5.

Postawy wobec miejscowego dziedzictwa kulturowego są pozytywne we wszystkich badanych miejscowościach; ale warto podkreślić, że Wisła wyróżnia się pod tym względem. Tak więc nie to, że dana miejscowość przyjmuje turystów jest tu czynnikiem decydującym, lecz rzeczywiste bogactwo miejscowej kultury.

I. Zaangażowanie mieszkańców w obsługę ruchu turystycznego

Tabela 1. Główne źródła utrzymania badanych osób, mające związek z obsługą ruchu turystycznego. (% od ogółu badanych)

	Władysławowo	Wisła
Turystyka, usługi turystyczne (ośrodek wczasowy, hotel, biuro podróży, pensjonat)	5.0	11.5
Usługi rzemieślnicze (jak np. fryzjer, krawiec), handel, gastronomia, taxi	11.0	18.0
Drobna wytwórczość (produkcja rze- mieślnicza, w tym np. piekarnia, produkcja pamiątek itp.)	4.0	4.5

Tabela 2. Czy w Pana(i) domu wynajmuje się (lub wynajmowało) pokoje turystom? (%)

	Władysławowo	Wisła
Tak - obecnie	38.0	7.5
Teraz nie, ale dawniej wynajmowało się	32.0	37.5
Nigdy się nie wynajmowało	30.0	55.0

II. Postawy w²²obec turystyki /przemysłu/.

Tabela 1. Co Pan(i) sądzi o rozwoju turystyki/przemysłu w Pana(i) mieście ? (%)

	Władysławowo	Wisła	Skoczów
Jestem za rozwojem	92.5	78.0	52.0
Jest mi to obojętne	5.0	13.0	10.5
Jestem przeciw rozwojowi	1.0	6.5	31.5
Nie mam zdania	1.5	2.5	6.0

Tabela 2. Jak Pan(i) myśli, czy należałoby zmienić rodzaj turystyki (lub działalności przemysłowej) dominującej w tym mieście? (%)

	Władysławowo	Wisła	Skoczów
Znacznie zmienić	20.5	10.0	14.0
Zmienić w pewnym stopniu	41.0	39.5	43.0
Pozostawić bez zmian	21.0	37.0	28.5
Nie mam zdania	17.5	13.5	14.5

Tabela 3. Czy należałoby ograniczyć czy zwiększyć liczbę turystów przyjeżdżających do tego miasta (lub działalność przemysłową)? (%)

	Władysławowo	Wisła	Skoczów
Zwiększyć	35.5	36.0	31.0
Pozostawić bez zmian	44.0	44.5	34.0
Zmniejszyć	15.0	17.0	23.5
Nie mam zdania	5.5	2.5	11.5

III. Ocena władz lokalnych.

Tabela 1. Co w największym stopniu stoi na przeszkodzie w rozwoju miasta? (%)

	Władysławowo	Wisła	Skoczów
Sposób rządzenia przez władze lokalne	33.0	38.5	31.5
Bierność i obojętność obywateli	24.5	17.5	21.5
Inne przyczyny	17.0	24.5	25.5
Nic nie stoi na przeszkodzie	6.5	7.0	5.0
Nie mam zdania	19.0	12.5	16.5

Tabela 2. Czy potrzeby miasta są przez władze miasta oceniane tak samo jak przez mieszkańców czy inaczej? (%)

	Władysławowo	Wisła	Skoczów
Tak samo	8.0	11.0	4.5
Raczej tak samo	32.0	22.5	17.0
Inaczej	31.0	41.0	44.5
Nie wiem	29.0	25.5	34.0

IV. Ocena sytuacji w mieście.

1. Obecna sytuacja zmusza młodzież do opuszczania naszego miasta (%)

	Władysławowo	Wisła	Skoczów
Tak	51.0	30.0	40.5
Nie	31.0	58.5	43.5
Nie wiem	18.0	11.5	16.0

2. Gdyby mieszkańcy bardziej się angażowali, można byłoby poprawić sytuację naszego miasta

(%)

	Władysławowo	Wisła	Skoczów
Tak	81.5	65.0	67.5
Nie	7.0	16.5	18.5
Nie wiem	11.5	18.5	14.0

3. Gdyby władze miasta lepiej znały potrzeby mieszkańców, życie w mieście byłoby lepsze

(%)

	Władysławowo	Wisła	Skoczów
Tak	85.0	76.5	76.0
Nie	5.5	9.0	9.0
Nie wiem	9.5	14.5	15.0

4. Gdyby władze miasta lepiej znały się na rządzeniu, życie w mieście byłoby lepsze

(%)

	Władysławowo	Wisła	Skoczów
Tak	86.0	76.0	71.5
Nie	2.5	7.0	6.5
Nie wiem	11.5	17.0	22.0

5. W naszym mieście niewielu jest prawdziwych działaczy

(%)

	Władysławowo	Wisła	Skoczów
Tak	76.5	57.0	62.0
Nie	5.0	16.5	9.0
Nie wiem	18.5	26.5	29.0

6. Większość tutejszych działaczy kieruje się przede wszystkim własnymi interesami

(%)

	Władysławowo	Wisła	Skoczów
Tak	68.0	52.0	53.5
Nie	6.0	19.5	13.5
Nie wiem	26.0	28.5	33.0

7. Ludzie tu dbają przede wszystkim o własne interesy

(%)

	Władysławowo	Wisła	Skoczów
Tak	87.5	65.0	77.5
Nie	6.0	20.0	8.0
Nie wiem	6.5	15.0	14.5

8. Większość miejscowych działaczy niewiele robi

(%)

	Władysławowo	Wisła	Skoczów
Tak	74.0	54.0	54.5
Nie	5.0	14.5	11.0
Nie wiem	21.0	31.5	34.5

9. Mieszkańcom trudno zdobyć się na wspólną pracę dla naszego miasta

(%)

	Władysławowo	Wisła	Skoczów
Tak	86.0	50.0	70.0
Nie	6.5	26.0	9.0
Nie wiem	7.5	24.0	21.0

10. Ludzie tutaj lubią tylko krytykować innych

(%)

	Władysławowo	Wisła	Skoczów
Tak	66.5	44.0	62.0
Nie	15.0	35.0	15.5
Nie wiem	18.5	21.0	22.5

Czy Pana(i) zdaniem w Pana(i) miasta narastają czy maleją takie zjawiska jak:

(% tych, którzy twierdzą, że narastają)

	Władysławowo	Wisła	Skoczów
Kradzieże	74.5	74.5	86.0
Alkoholizm	70.5	61.0	70.5
Bójki	39.0	31.0	42.0
Zażywanie narkotyków	7.5	3.0	10.0
Prostytucja	6.5	4.0	10.5
Przestępczość zorganizowana	21.5	10.0	17.5
Oszustwa finansowe	23.5	12.0	18.0
Chuliganstwo	47.0	39.5	54.5

V. Aktywność mieszkańców.

1. Czy bierze Pan(i) udział w organizacjach lub komitetach pracujących na rzecz miasta (np ochrona środowiska, gazyfikacja, budowa wodociągów, odnowa zabytków itp) ?
(%)

	Władysławowo	Wisła	Skoczów
Często	6.0	11.0	3.5
Czasami	17.5	31.0	14.5
Wcale	76.5	58.0	82.0

2. Udział w tworzeniu przepisów lokalnych chroniących wspólne dobro mieszkańców (np. zakaz ruchu samochodowego w centrum lub obowiązkowe instalowanie urządzeń oczyszczających itp)
(%)

	Władysławowo	Wisła	Skoczów
Często	6.5	5.0	2.5
Czasami	11.0	8.5	7.5
Wcale	82.5	86.5	90.0

3. Udział w protestach przeciw zakładom, które zanieczyszczają środowisko
(%)

	Władysławowo	Wisła	Skoczów
Często	5.5	3.5	2.5
Czasami	13.0	6.5	8.5
Wcale	81.5	90.0	89.0

4. Boykot produktów które są szkodliwe dla środowiska (np aerozole, plastikowe opakowania, niektóre lakiery)
(%)

	Władysławowo	Wisła	Skoczów
Często	6.0	4.0	2.5
Czasami	8.5	9.0	4.5
Wcale	85.5	87.0	93.0

5. Udział w protestach przeciw zabudowie atrakcyjnych terenów naturalnych (np. lasy, łąki) (%)

	Władysławowo	Wisła	Skoczów
Często	4.5	3.5	2.5
Czasami	12.5	8.5	3.0
Wcale	83.0	88.0	94.5

6. Uczestnictwo w przedsięwzięciach poprawiających wygląd miasta i okolic (np. wytyczanie szlaków, opieka nad zielenią, porządkowanie plaży) (%)

	Władysławowo	Wisła	Skoczów
Często	7.0	4.0	4.5
Czasami	18.5	20.5	14.5
Wcale	74.5	75.5	81.0

7. Finansowe wspomaganie inicjatyw ekologicznych (chroniących środowisko) (%)

	Władysławowo	Wisła	Skoczów
Często	3.0	2.0	2.5
Czasami	19.0	15.0	9.5
Wcale	78.0	83.0	88.0

8. Wpłacanie pieniędzy na miejscowe przedsięwzięcia komunalne, jak oczyszczalnia ścieków, utylizarnia śmieci itp (%)

	Władysławowo	Wisła	Skoczów
Często	4.5	2.5	1.0
Czasami	25.5	13.0	12.5
Wcale	70.0	84.5	86.5

9. Udział w protestach przeciw niszczeniu zabytków (%)

	Władysławowo	Wisła	Skoczów
Często	4.0	2.0	1.0
Czasami	9.5	2.5	4.0
Wcale	86.5	95.5	95.0

10. Ochoćnicza praca przy odnawianiu zabytków

(%)

	Władysławowo	Wisła	Skoczów
Często	2.5	.	.
Czasami	7.5	3.5	3.5
Wcale	90.0	96.5	96.5

11. Uczenie się tradycyjnego rzemiosła (garncarstwo, tkactwo)
lub folkloru (tańce, miejscowa kuchnia)

(%)

	Władysławowo	Wisła	Skoczów
Często	3.0	5.0	5.0
Czasami	11.5	10.5	10.0
Wcale	85.5	84.5	85.0

12. Ofiarowanie pieniędzy na odnawianie zabytków

(%)

	Władysławowo	Wisła	Skoczów
Często	2.5	1.0	0.5
Czasami	13.0	14.5	12.0
Wcale	84.5	84.5	87.5

Jak Pan(i) sądzi, czy po ostatnich wyborach samorządowych wzrosło uczestnictwo mieszkańców w życiu społecznym i gospodarczym miasta ? (%)

	Władysławowo	Wisła	Skoczów
Tak, wzrosło	3.5	3.0	2.0
Tak, niewiele wzrosło	7.0	9.0	18.5
Nie widzę zmian	70.5	78.5	67.5
Nie mam zdania	19.0	9.5	12.0

VI. Świadomość ekologiczna. Turystyka/ przemysł a ochrona środowiska.

Tabela 1. Czy zgadza się Pan(i) z tym, że należy rozwijać Pana(i) miejscowość - czasem nawet kosztem jakości środowiska?

(%)

	Władysławowo	Wisła	Skoczów
Tak	27.5	29.5	18.5
Nie	66.0	61.0	67.5
Nie wiem	6.5	9.5	14.0

Tabela 2. Zanieczyszczone środowisko oznacza złe warunki życia (%)

	Władysławowo	Wisła	Skoczów
Tak	98.0	96.0	95.0
Nie	0.5	3.0	3.5
Nie wiem	1.5	1.0	1.5

Tabela 3. W szkołach należy uczyć o ochronie środowiska (%)

	Władysławowo	Wisła	Skoczów
Tak	95.5	98.5	99.0
Nie	0.5	1.0	0.5
Nie wiem	4.0	0.5	.

Tabela 4. Mieszkańcy naszego miasta powinni w czynie społecznym zająć się jego porządkowaniem. (%)

	Władysławowo	Wisła	Skoczów
Tak	70.5	64.5	55.5
Nie	17.0	21.5	27.5
Nie wiem	12.5	14.0	17.0

Tabela 5. Czy zgadza się Pan(i) z tym, że zakłady w Pana(i) mieście powinny płacić specjalny podatek na ochronę środowiska? (%)

	Władysławowo	Wisła	Skoczów
Tak	83.5	78.5	88.5
Nie	5.5	9.0	4.5
Nie wiem	11.0	12.5	7.0

Tabela 6. Czy zgadza się Pan(i) z twierdzeniem, że w celu ochrony środowiska należy ograniczyć liczbę turystów przyjeżdżających do Pana(i) miasta (lub liczbę zakładów przemysłowych), nawet jeśli zmniejszyłoby to dochody? (%)

	Władysławowo	Wisła	Skoczów
Tak	54.0	40.5	35.5
Nie	37.0	38.5	36.0
Nie wiem	9.0	21.0	28.5

Tabela 7. Czy zgadza się Pan(i) z twierdzeniem, że należy zmusić osrodki czasowe (lub fabryki i inne zakłady) do zainstalowania urządzeń oczyszczających, nawet jeśli czasowo zmniejszyłoby to płace ich pracowników? (%)

	Władysławowo	Wisła	Skoczów
Tak	94.0	91.5	85.0
Nie	1.0	2.5	3.0
Nie wiem	5.0	6.0	12.0

VII. Postawy wobec dziedzictwa kulturowego.

Tabela 1. Czy zgadza się Pan(i) z twierdzeniem, że tutejsze ludowe obyczaje, wyroby rzemiosła i zabytki są powodem do dumy dla mieszkańców?

(%)

	Władysławowo	Wisła	Skoczów
Tak	77.0	87.0	74.0
Nie	6.5	4.0	11.5
Nie wiem	16.5	9.0	14.5

Tabela 2. Nasze obyczaje ludowe, wyroby rzemiosła, zabytki są interesujące dla przyjezdnych. (%)

	Władysławowo	Wisła	Skoczów
Tak	77.5	89.0	70.5
Nie	7.5	2.5	10.0
Nie wiem	15.0	8.5	19.5

Tabela 3. Dziedzictwo kulturowe może być źródłem dochodów dla naszego miasta. (%)

	Władysławowo	Wisła	Skoczów
Tak	82.5	87.0	72.5
Nie	6.0	6.0	16.5
Nie wiem	11.5	7.0	11.0

Tabela 4. Zachowanie zabytków, tradycyjnych obyczajów i rzemiosła jest bardzo ważne dla naszego miasta (%)

	Władysławowo	Wisła	Skoczów
Tak	82.0	88.5	81.0
Nie	4.0	2.5	5.0
Nie wiem	14.0	9.0	14.0

Tabela 5. Każdy mieszkaniec powinien wspomagać finansowo zachowanie naszych historycznych pamiątek (%)

	Władysławowo	Wisła	Skoczów
Tak	51.0	55.5	48.5
Nie	16.5	20.0	30.5
Nie wiem	32.5	24.5	21.0

Tabela 6. Odnowione zabytki powinny na siebie zarabiać (%)

	Władysławowo	Wisła	Skoczów
Tak	86.0	84.0	86.0
Nie	4.5	4.5	3.5
Nie wiem	9.5	11.5	10.5

Tabela 7. Czy zgadza się Pan(i) z opinią, że należy dbać o to, by miejscowa młodzież uczyła się ludowego rzemiosła? (%)

	Władysławowo	Wisła	Skoczów
Tak	72.5	83.5	70.5
Nie	7.5	4.5	6.5
Nie wiem	20.0	12.0	23.0

VIII. Zatrudnienie

Tabela 1. Główne źródło utrzymania wg działu gospodarki (%)

	Władysławowo	Wisła	Skoczów
Rolnictwo (rybołówstwo)	15.5	9.0	2.5
Przemysł (w tym spożywczy), budownictwo, transport	19.0	22.0	32.5
Drobna wytwórczość (produkcja rzemieślnicza, w tym np. piekar- nia, pamiątki, itp)	4.0	4.5	4.0
Usługi (rzemieślnicze jak np. fryzjer, krawiec), handel, gastronomia, taxi.	11.0	18.0	12.5
Administracja publiczna, sądownictwo, służba zdrowia, szkolnictwo i wolne zawody.	13.5	16.5	15.5
Turystyka, usługi turystyczne (ośrodek wczasowy, hotel, biuro podróży, pensjonat)	5.0	11.5	1.0
Nie pracuje (uczy się, bezrobotny, emeryt)	32.0	18.5	32.0

Tabela 2. Czy ma Pan(i) jeszcze jakieś inne dodatkowe zajęcia?
(% tych, którzy odpowiedzieli 'tak' lub 'czasami')

	Władysławowo	Wisła	Skoczów
Usługi rzemieślnicze, jak np. hydrauliczne, elektryczne, itp	8.0	5.5	2.5
Prowadzenie stoiska handlowego, działalność handlowa	7.5	1.5	1.0
Rolnictwo, ogrodnictwo (lub rybołówstwo)	4.0	16.0	2.5
Produkcja rzemieślnicza	1.0	0.5	0.5
Wypożyczanie sprzętu sportowego	1.5	.	0.5
Praca w restauracji, barze, kawiarni, itp	1.5	1.0	1.0
Inne źródła dochodów	6.0	7.5	3.5

III. NAJWAŻNIEJSZE PROBLEMY MIEJSCOWOŚCI NA PODSTAWIE WYWIADÓW Z MIESZKAŃCAMI I PRZEDSTAWICIELAMI WŁADZ

1. Mieszkańcy a turystyka

Interesowało nas co mieszkańcy sądzą o rozwoju turystyki w mieście, czy ich zdaniem istnieją możliwości jej dalszego rozwoju, co należałoby zrobić, aby miasto i jego mieszkańcy mieli z turystyki więcej korzyści i wreszcie - jaki jest stosunek władz miasta do rozwoju turystyki.

Stosunek mieszkańców Wisły i Władysławowa do rozwoju turystyki wynika ze skali ich zaangażowania w obsługę turystów. Jednogłośnie opowiadają się za rozwojem turystyki w swoich miastach. Głównym czynnikiem są oczywiście uzyskiwane dochody. Według szacunków badanych osób w Wiśle około 30% mieszkańców czerpie dochody z wynajmu kwater, a dla 60-80% /według różnych informatorów kompetentnych/ turystyka jest przynajmniej jednym ze źródeł dochodów; we Władysławowie badani szacują, że około 90% mieszkańców czerpie jakiś zysk z przyjazdów turystów z czego dla 1/3 jest to źródło podstawowe. Nie więc dziwnego, że wiele wypowiedzi jest w tonie: "Turystyka w Wiśle nie dość, że może, ale i musi być źródłem dochodów dla mieszkańców z powodu braku jakiegokolwiek przemysłu"; "Władysławowo musi rozwijać się turystycznie, mieszkańcy zainwestowali w turystykę".

Mieszkańcy obu miast zgodni są co do tego, że w ich mieście istnieją możliwości dalszego rozwoju turystyki. Dwie najczęściej wymieniane drogi działania w tym kierunku to poprawa jakości istniejących usług oraz dokonanie szeregu niezbędnych inwestycji.

Poprawa jakości usług powinna dotyczyć przede wszystkim podwyższenia standardu miejsc noclegowych zarówno w kwaterach prywatnych jak i w innych obiektach, rozszerzenia oferty kulturalno-rozrywkowej oraz zorganizowania jednego centralnego dla każdego miasta punktu informacji turystycznej. Zwraca się również uwagę na niewystarczające wykorzystanie atrakcji związanych z kulturową odrębnością obu regionów.

Wśród niezbędnych inwestycji, które warunkują rozwój turystyki w Wiśle respondenci wymieniają obiekty gastronomiczne, a szczególnie kawiarnie i bary szybkiej obsługi, duże pole namiotowe, parkingi oraz sieć górskich schronisk. We Władysławowie również wymieniana jest baza gastronomiczna, a także baza hotelowa, obiekty sportowo-rekreacyjne /boiska sportowe/, infrastruktura niezbędna do uprawiania żeglarstwa, sanitariaty w okolicach plaż.

Innym sposobem na rozwój turystyki w Wiśle jest zdaniem respondentów zmiana formy recepcji turystów w domach wczasowych /już zapoczątkowana w niektórych obiektach/. Powinien obowiązywać system hotelowy, a nie jak dotychczas turnusowy - gość nie miałby narzuconej długości pobytu /np. 14 dni/, ale sam określałby ją według własnego uznania. W czasach kryzysu powinno się organizować i popularyzować krótkie pobyty, z natury tańsze, a więc dostępne większej liczbie potencjalnych klientów.

Zdarzają się też pojedyncze głosy optujące za wykupieniem przez samorząd terytorialny domów wczasowych i prowadzeniem na tej bazie działalności gospodarczej, oraz za zwiększeniem wysiłków na rzecz uaktywnienia mieszkańców, uświadomienia im relacji między inwestycjami i działaniami w celu podniesienia atrakcyjności turystycznej miejscowości a wzrostem ich dochodów.

Zarówno w Wiśle jak i we Władysławowie zauważa się konieczność większej reklamy miasta jako miejscowości turystycznej oraz bardziej intensywnych działań mających na celu przedłużenie sezonu.

Zdaniem mieszkańców Wisły stosunek władz miasta do rozwoju turystyki jest bardzo pozytywny. Według respondentów, miejscowe władze zdają sobie sprawę, że dla Wisły nie ma innej drogi rozwoju, że miasto praktycznie żyje tylko z turystyki. Są też krytyczne opinie o działaniach lokalnych władz np. "Władze dążą do rozwoju turystyki, ale obecnie są to raczej deklaracje niż konkretne działania", jednak przeważają takie opinie, które odnoszą się ze zrozumieniem do poczynąń samorządowej reprezentacji np. "Władze mają pozytywny stosunek do turystyki, ale słabo to widać, bo nie mają funduszy aby inwestować"; "...starają się to wszystko pchać, ale na przeszkodzie stoi brak pieniędzy"; "Robią co mogą, aby Wisła była jeszcze atrakcyjniejsza".

Podobnie - zdaniem mieszkańców Władysławowa władze miasta są zdecydowanie za rozwojem turystyki, gdyż zdają sobie sprawę, że jest to dla społeczności główne źródło dochodów. Są opinie, że "...stosunek władz do turystyki poprawił się, władze miasta liczą, że z turystyki będą pieniądze", ale są również opinie krytyczne np. "Władze uważają, że robią dużo dla rozwoju turystyki, a właściwie nie robią nic".

Zarzuca się władzom, że nie mają koncepcji programu turystyki w mieście, że: "Władze mówią, że starają się, ale nadal mało turystom oferują" oraz doraźność i krótkowzroczność, w patrzeniu na turystykę jako dziedzinę lokalnej gospodarki.

2. Mieszkańcy a problemy lokalnej samorządności

Wejście w życie idei samorządu lokalnego miało miejsce w warunkach nie-sprzyjających. Z jednej strony pokutowały cechy społeczeństwa wykształcone w poprzednich latach takie jak bierność, nastawienia egoistyczne czy postawy roszczeniowe, z drugiej zaś - nowe samorzady stanęły wobec konieczności rozwiązywania problemów dotychczas nie znanych, a przede wszystkim godzenia wysuwanych żądań ze strony mieszkańców z silnymi ograniczeniami natury ekonomicznej. Nie sposób, aby ta trudna sytuacja nie wpłynęła na wzajemne relacje między społecznością i jej samorządową reprezentacją. Pierwszy rok działalności to zbyt krótki okres do jakiejś całościowej oceny, ale należy sądzić, że nastawienia wytworzone właśnie w tym pierwszym okresie działalności nowych władz są istotne dla budowania tak taktyki działań, jak i strategii rozwojowych poszczególnych gmin. Interesowało nas jak te relacje wyglądają w miejscowościach o rozwiniętej funkcji turystycznej. W wywiadach przy zastosowaniu pytań otwartych pytaliśmy mieszkańców o to:

- jak mieszkańcy oceniają zmiany w mieście po roku pracy nowych władz miasta?
- jak można ocenić społeczne poparcie dla nowej władzy lokalnej?
- ile ludzi przychodziło, a ile teraz przychodzi na spotkania organizowane przez władze lokalne?
- czy Rada, Burmistrz, Zarząd współpracują z mieszkańcami i ich organizacjami?

Wypowiedzi respondentów w Wiśle świadczą o tym, że wzajemne kontakty między demokratycznie wybranymi władzami i mieszkańcami istnieją, chociaż zainteresowanie nimi, głównie ze strony mieszkańców, jest raczej umiarkowane. Chodzi tu o uczestnictwo w otwartych zebraniach Rady czy kontakty z radnymi w czasie ich dyżurów. Te ostatnie, ze względu na małe zainteresowanie ograniczono, proponując w razie potrzeby kontakty z radnymi w ich domach. Ocenia się, że na spotkania z przedstawicielami władz przychodzą osoby, które zainteresowane są konkretnymi sprawami np. inwestycjami, które chcą zrealizować dla siebie i swoich sąsiadów. Wynika to z zakorzenionej u wiślan tradycji współpracy w ramach wspomnianych wcześniej komitetów powołanych do budowy określonego rodzaju infrastruktury. Dla pełnego obrazu kontaktów władze lokalne - społeczność Wisły, należy stwierdzić, że mieszkańcy widzą je i mają o nich wiedzę - do wyjątków należą osoby, które nie są w stanie nic o nich powiedzieć. Inaczej jest we Władysławowie, gdzie do wyjątków należą osoby mające rozeznanie co do form takich kontaktów i zainteresowania nimi mieszkańców.

Podsumowując uzyskane w wywiadach wypowiedzi o samorządowych problemach mieszkańców miejscowości turystycznych należy stwierdzić, że pierwszy rok działalności nowych władz, co znajduje potwierdzenie i w innych badaniach, łączy się z wieloma trudnościami i że, "społeczności lokalne łatwiej mobilizują się do działań kontestacyjnych, niż kreacyjnych".^{1/}

1/ B. Jałowiecki, P. Swianiewicz /red./, Między nadzieją, a rozczarowaniem. Samorząd terytorialny rok po wyborach, Warszawa 1991.

Z dwóch badanych przez nas miejscowości w większym stopniu dotyczy to Władysławowa. W Wiśle funkcjonuje silna tradycja organizowania się mieszkańców w grupy celowe do realizacji konkretnych przedsięwzięć. Ta tradycja, mimo ograniczonych środków finansowych nadal jest utrzymywana. Jednym ze stymulatorów takiej sytuacji jest dotychczasowy rozwój turystyki. Recepcja turystów oparta o kwatery prywatne mobilizuje do podwyższania standardu własnych domów. Z drugiej strony, nie bez znaczenia są tu pewne kulturowe cechy regionu - miejscowości Ziemi Cieszyńskiej mają duże tradycje w samoorganizowaniu się. Inna sprawa, że w społecznościach odwiedzanych przez turystów w związku ze znacznym udziałem mieszkańców w świadczeniu usług gospodnich można było się spodziewać, co nie znalazło potwierdzenia, większego zaangażowania mieszkańców w sprawy własnej miejscowości. Na usprawiedliwienie pozostaje fakt, że w tym samym czasie zbiegły się dwa procesy: przejście na szczeblu lokalnym do struktur demokratycznych, oraz ubożenie całego społeczeństwa, co odbija się na frekwencji turystów w miejscowościach turystycznych.

Rok 1990 dla obu badanych miejscowości był jak to określono, rokiem kryzysowym w zakresie wielkości ruchu turystycznego, dla Wisły - mimo znacznej poprawy rok 1991 również odbiegał pod tym względem od lat poprzednich.

3. Niezaspokojone potrzeby miasta i jego mieszkańców
Problemy ochrony środowiska naturalnego

Powołane w maju 1990 r. samorządy terytorialne rozpoczynając swą działalność zostały pewien określony stan gmin, którymi przyszło im zarządzać. Za jeden ze wskaźników tego stanu można uznać zakres niezaspokojonych potrzeb społeczności i zamieszkiwanych przez nie terenów. Najpilniejsze potrzeby mieszkańców Wisły i Władysławowa są dość różnorodne, ale wśród tych, jakie były wymieniane przez respondentów w obu badanych miejscowościach można znaleźć pewne cechy wspólne. Po pierwsze - wśród niezaspokojonych potrzeb najczęściej wymieniano problemy ochrony środowiska naturalnego, po drugie, potrzeby obu miast - co jest godne podkreślenia - bardzo często są utożsamiane z potrzebami miejscowości turystycznej.

Problemy ochrony środowiska to wszędzie problemy ważne, ale o stanie ich istotności w miejscowościach turystycznych świadczy fakt, że wśród niezaspokojonych potrzeb obu miast najczęściej są one stawiane na pierwszym miejscu zarówno przez osoby pełniące funkcje publiczne jak i przeciętnych mieszkańców. Mieszkańcy Władysławowa i miejscowe władze są, jak to określono w jednym z wywiadów "moralnie zobowiązani, aby za zostawione pieniądze dać turyście zdrową wodę do picia, czyste powietrze i nieskażony teren". Według przedstawiciela władz Wisły barierą dalszej rozbudowy miasta i rozwoju w nim turystyki jest rozbudowa oczyszczalni ścieków.

Zarówno we Władysławowie jak i w Wiśle uważa się, że podstawową przyczyną zanieczyszczania środowiska naturalnego jest niedorozwój infrastruktury technicznej. Rozwój obu miast i ich funkcji turystycznej nie szedł w parze z inwestycjami, które zabezpieczałyby środowisko naturalne.

W Wiśle zagrożenia dotyczą wód tzn. rzeki Wisły i okolicznych potoków oraz powietrza i roślinności. Zanieczyszczenia są pochodzenia komunalnego i przemysłowego. O ile zanieczyszczenia komunalne są miejscowe /jeśli również za takie uznać wynikające z przyjazdów turystów?!/ , o tyle przemysłowe są skutkiem skażenia emisjami Ostrawsko-Karwińskiego zagłębia przemysłowego /zwłaszcza huty w Trzyńcu/, z GOP i Bielska-Białej.^{1/}

Działająca w Wiśle oczyszczalnia ścieków przyjmuje dwukrotnie więcej zanieczyszczeń niż wynosi jej wydajność. Po rozbudowie, którą już rozpoczęto będzie zdolna przyjąć około 2,5-krotnie więcej zanieczyszczeń niż obecnie - oznacza to, że będzie przeznaczona do obsługi kilkudziesięciotysięcznego miasta. Należy pamiętać, że w liczącej 11,5 tys. mieszkańców Wiśle w szczycie sezonu turystycznego, zwłaszcza w dni weekendowe wielokrotnie się ta liczba /dwu, a często i trzykrotnie/. Zakończenie rozbudowy oczyszczalni przewidywane jest na lata 1994-95.

Obeenie rzeka Wisła już w swym początkowym biegu jest zanieczyszczona. Wpływa na to niewydolność funkcjonującej oczyszczalni, ale również zasięg istniejącej kanalizacji.

1/ Na podstawie Ekspertyzy o Parku Krajobrazowym Beskidu Śląskiego.

Aktualnie skanalizowanych jest w mieście około 50% domów. Planuje się dalsze podłączania np. do końca 1991 r. do kolektora podłączone będzie jedno z osiedli /Malinka/, planuje się budowę kanalizacji w innym /Czarne/, jeszcze w innym /Dziechcinka/ budowana jest lokalna oczyszczalnia ścieków. Kanalizację buduje się wspólnymi siłami z gestorami bazy wczasowej - w ten sposób najczęściej budowany jest główny kolektor, później mieszkańcy uczestniczą w budowie poszczególnych nitek.

W Wiśle do wyjątków należą domy wczasowe, które mają własne lokalne oczyszczalnie np. nad brzegiem sztucznego zbiornika w Czarnem stoją domy wczasowe nie posiadające oczyszczalni. Lokalne zbiorniki nieczystości nie spełniają należycie swej roli - są płytkie i nieszczelne. Zdarzają się przypadki celowego wypuszczania nieczystości do środowiska. Według relacji respondentów dotyczy to zarówno mieszkańców jak i domów wczasowych.

Emitowane wyziewy docierające do Wisły sprawiają, że jak to określił jeden z respondentów "czasami pasmo Czantorii jest spowite różowawym dymem". Mówi się o zanieczyszczeniu powietrza, ale najbardziej widoczne szkody, co się podkreśla, widać wśród roślinności. Wyziewy sprawiają, że zwłaszcza drzewa iglaste obumierają, a jodły w okolicznych lasach w ogóle zamierają. Szkody jakie obserwuje się w lasach w ciągu ostatnich 10 lat są zdaniem respondentów zastraszające, władze lokalne są w tym względzie bezsilne.

Odrębną sprawą jest wzmożony w sezonie turystycznym ruch samochodowy i związane z tym konsekwencje. Jego wielkość jest

przez osoby badane obrazowana przez ogromny drogowy zator jaki powstaje w letnie niedzielne popołudnie po pogodnym weekendzie na odcinku drogi od Wisły do Skoczowa długości ok. 20 km. Znaczna część miasta Wisły położona jest w kotlinie rzeki Wisły - potęguje to negatywne konsekwencje nadmiernego ruchu drogowego - powstawania dużej ilości spalin. Pojawiły się już wcześniej propozycje, aby niektóre części miasta były wyłączone dla ruchu drogowego /lub jego części np. samochodów osobowych/, ale to wymagałoby budowy parkingów, a na to brak miejsc. Aktualny plan zagospodarowania przestrzennego nie-uwzględnia terenów przeznaczonych właśnie na budowę parkingów. Pojawiają się również głosy, że ze względów także ekologicznych niezbędna jest budowa obwodnicy wokół Wisły.

Bolączką mieszkańców i władz Wisły jest sprawa wysypiska śmieci, która ma ścisły związek z problemami ekologii. Wynika to stąd, że 80% powierzchni miasta zajmują lasy i po prostu nie ma możliwości zlokalizowania na terenie Wisły wysypiska śmieci. Dotychczas miasto korzystało z wysypiska położonego na terenie pobliskiej gminy Skoczów, ale tamtejsze władze licząc się z rychłym zamknięciem tego wysypiska wymówiły Wiśle możliwość korzystania z niego. Władze Wisły znalazły doraźne rozwiązanie /do końca 1992 r./ - śmieci z wywozi się na wysypisko znajdujące się na Górnym Śląsku w odległości 70 km. Wydatnie zwiększyło to koszty, którymi obciążono mieszkańców. Lokalne władze szukają właściwego rozłożenia tych kosztów na mieszkańców, co nie zawsze znajduje zrozumienie.

Stan ekologiczny Władysławowa i okolicy, od stycznia 1991 r., poprawił się - oddano do użytku oczyszczalnię ścieków w Swarzewie. Do tej pory ścieki z Władysławowa i Pucka płynęły do morza i Zatoki Puckiej, obecnie według relacji przedstawiciela władz są oczyszczone w 98,5%. Zamykane dotychczas okresowo kąpieliska we Władysławowie, w 1991 r. były czynne cały sezon.

Zagrożeniem dla środowiska naturalnego są natomiast wyziewy wynikające ze stosowania tradycyjnego ogrzewania.

Lokalne władze opracowały program ekologiczny współpracując z sąsiednimi gminami. Powołano związek komunalny - porozumienie pięciu gmin, dla wspólnego zgazyfikowania tego terenu. W ciągu kilku miesięcy miała powstać dokumentacja.

Powtarzają się opinie o niewystarczającej infrastrukturze sanitarnej, głównie na plaży i w najbliższym sąsiedztwie.

Plagą jest wywożenie przez mieszkańców śmieci do lasu. Władze aby temu zapobiec szukają rozwiązań organizacyjnych i w sposobie finansowania tego typu usługi.

Oprócz zagrożeń dla środowiska ze strony miasta, w ostatnich latach doszło zagrożenie ze strony samego morza. Przedstawiciele władz twierdzą, że Półwysep Helski jest od lat dewastowany, co ich zdaniem być może wynika stąd, że jest za dużo właścicieli tego wąskiego kawałka ziemi. Dopiero sztormy w latach 1982-83 wyrządziły tak poważne szkody, że zaczęto mówić o ochronie środowiska, ale pozostały jedynie hasła, bo brak jest na to funduszy. Cały czas zagrożony jest brzeg morski, w tym brzeg o charakterze klifowym w Jastrzębiej Górze, który nie będąc umacniany, obciążony jest ogromnymi domami wczasowymi

zbudowanymi nad samą skarpą. Zdaniem respondentów osypuje się na skutek błędów w zagospodarowaniu przestrzennym. Istnieje konieczność wyburzenia kilku domów wczasowych - jeden z nich jest już zamknięty bo grozi zawaleniem się. Szuka się metody na ratowanie brzegu.

Oprócz troski o środowisko naturalne rozumiane jako część własnego codziennego otoczenia, mieszkańcy obu turystycznych miejscowości wyrażają też troskę o środowisko jako podstawową atrakcję turystyczną jaką mogą zaoferować przyjezdnym. Wśród najważniejszych potrzeb /poza ochroną środowiska/ utożsamianych z potrzebami miasta turystycznego, w Wiśle respondenci wymieniają brak parkingów, zbyt mało tanich miejsc noclegowych, obiektów sportowo-rekreacyjnych i kulturalno-rozrywkowych, miejsc do eksponowania miejscowej kultury oraz potrzebę turystycznej promocji miasta.

Również we Władysławowie zwraca się uwagę na niewystarczającą ilość miejsc parkingowych, miejsc do eksponowania regionalnej kultury oraz obiektów kulturalno-rozrywkowych, ale najczęściej wskazuje się niewystarczającą bazę gastronomiczną i infrastrukturę sanitarną.

Oczywiście w obu miejscowościach wymienia się niezaspokojone potrzeby dotyczące wyłącznie lub przede wszystkim stałych mieszkańców. Wspólne dla Wisły i Władysławowa to brak odpowiedniej ilości szkół i problemy dotyczące komunikacji miejskiej. Poza tym w Wiśle narzeka się na sytuację w zakresie dróg /miasto położone jest na rozległym obszarze o dużej różnicy poziomów/ i niesatysfakcjonujące mieszkańców życie kulturalne łączone z brakiem odpowiedniej bazy.

We Władysławowie na plan pierwszy wysuwa się brak mieszkań, przedszkoli, niewystarczające usługi, niewydolność sieci wodno-kanalizacyjnej, a szczególnie podkreśla się brak przygotowania miasta do przyjmowania tak dużej liczby turystów jaka przyjeżdża.

4. Plan zagospodarowania przestrzennego

Plan zagospodarowania przestrzennego Wisły został zatwierdzony w 1984 r. - obowiązuje od stycznia 1985 r. Ostatnich uaktualnień planu dokonano w 1988 r. W styczniu 1991 r. nowa Rada Miasta uznała plan za nadal obowiązujący. Niemniej plan zagospodarowania przestrzennego jest sprawą sporną w Radzie Miasta, gdyż tereny przeznaczone w planie pod budownictwo indywidualne są przez mieszkańców uznawane jako nieatrakcyjne. Główny problem polega na tym, że w rezultacie młodzi ludzie nie mogą budować domów "na ojcowiznie" lub w pobliżu. Według specjalisty w Urzędzie Miasta tereny są obiektywnie atrakcyjne, ale odczucia społeczne są odmienne, gdyż plan uniemożliwia budowę zgodnie z miejscową tradycją. Według opinii tego samego specjalisty plan zabezpieczył wszystko oprócz parkingów. Obecnie poszukuje się właściwych rozwiązań w tym zakresie. W planie zagospodarowania przestrzennego jest również rezerwa na rozwój bazy wczasowej, ale w obecnej sytuacji opinie mieszkańców są przeciwne dalszemu rozwojowi tego typu bazy. Zdaniem mieszkańców rozwój turystyki w Wiśle nie powinien iść w kierunku budowy następnych ośrodków-molochów.

Wadą obowiązującego planu jest to, że są w nim zapisy imienne, przez co jest krępujący. Ostatnio nie wprowadzano w nim zmian

oczekując na nową ustawę o zagospodarowaniu przestrzennym, którą miał uchwalić Sejm. Liczono, że nowa ustawa "rozluźni" obowiązujące szczegółowe reguły. Na sejmiku samorządowym pojawiły się sugestie, aby tymczasem nie wprowadzać zmian, chociażby ze względu na koszty takiej weryfikacji i czekać na decyzje Sejmu.

Podobnie jest we Władysławowie - obserwuje się pod tym względem taktykę wyczekiwania.

5. Problemy sporne w Radzie Miasta

Problemami spornymi w Radzie Miasta Wisły oprócz planu zagospodarowania przestrzennego, głównie w zakresie lokalizacji indywidualnego budownictwa mieszkalnego, są sprawy dróg. Ujawniają się w dwojaki sposób. Po pierwsze dotyczą decyzji budowy nowych dróg. Rada uchwała kolejność realizacji zadań. Po drugie - problemu wykupu terenów zajętych w przeszłości pod budowę dróg. W latach siedemdziesiątych Wisła uczestniczyła w telewizyjnym programie- akcji "Bank miast". Nastąpiło wówczas zajęcie prywatnych terenów pod budowę dróg, których wykup rozpoczął się dopiero w latach osiemdziesiątych i trwa do dziś. Grunty pod budowę nowych dróg są wykupowane na bieżąco, natomiast zajęte w przeszłości wykupowane są w miarę posiadanych środków co tworzy sytuację konfliktową.

Sprawy sporne w Radzie Miasta Władysławowa w pierwszym roku działalności również dotyczyły decyzji o przeznaczeniu środków finansowych np. czy na ratowanie morskiego klifowego brzegu czy na budowę kanalizacji w jednej z części miasta?

6. Proces komunalizacji mienia i przekształceń własnościowych

Według stanu na połowę lipca 1991 r. inwentaryzacja mienia w Wiśle jest w toku. Połowa przewidywanych wniosków o przejęcie mienia zostało przekazanych do wojewody. Inwentaryzacja przedłuża się ze względów podobnych jak w innych gminach /nie jest to charakterystyczne dla miejscowości turystycznych/ tzn. ze względu na niekompletne zapisy w księgach wieczystych, ale także ze względów kadrowych /brak specjalistów do prowadzenia tego typu spraw/. Zgłoszone do wojewody wnioski dotyczą głównie gruntów i dróg. Według relacji przedstawiciela władz "Miasto nie ma i nie będzie miało bazy turystycznej". Zawieszona jest sprawa schroniska przeniesionego z Przysłopia, które od 1987 r. jest siedzibą Oddziału PTTK Wisła. Według lokalnych władz są podstawy, aby zostało skomunalizowane, ale pretensje rości również obecny dysponent. Obiekt jest przedmiotem konfliktu. Władze nie zdradzają się z przyszłym ewentualnym przeznaczeniem schroniska, oczywiście nie mówi się również o jego turystycznym przeznaczeniu.

W ramach przekształceń własnościowych, z obiektów turystycznych hotel Centrum eksploatowany poprzednio przez regionalne Przedsiębiorstwo Turystyczne Czantoria przeszedł w ręce właściciela i wyremontowany funkcjonuje od lipca 1991r. Podobnie Dom Wycieczkowy Piast administrowany zgodnie z umową do końca 1991 r., również przez PT Czantoria został zreprivatyzowany. Problemem są przyległe do niego grunty, których część zajmuje parking, a inna część jest fragmentem miejskiego parku. Trwają negocjacje ze spadkobiercami.

Interweniuje w sprawie swej własności właściciel domu wczasowego Almira przejętego na początku lat sześćdziesiątych przez KW PZPR w Katowicach, a obecnie prowadzonego przez spółkę Jaworex. FWP zarządza obecnie 20-ma obiektami przejętymi w latach pięćdziesiątych, których niektórzy z właścicieli roszczą pretensje do swej własności /dwa obiekty zostały już zwrócone/, ale sprawa jest trudna i skomplikowana, gdyż często są to obiekty w stanie nie nadającym się do opłacalnej eksploatacji. Zdarza się też, że do obiektu rości prawa kilku spadkobierców, co wynika z nieuregulowanych w przeszłości spraw własnościowych. Trudno przewidzieć termin ostatecznych rozstrzygnięć - sprawy mogą ciągnąć się całymi latami.

We Władysławowie z ważniejszych zmian jakie zaszły w związku z nową ustawą o samorządach należy wymienić przejęcie przez miasto portu, którego parametry techniczne umożliwiają przybijanie promów. Natomiast w zakresie obiektów turystycznych na skutek postawienia w stan likwidacji Przedsiębiorstwa Turystycznego Put-Hel władze miasta przejęły i przekazały w dzierżawę osobom prywatnym niektóre jego obiekty /głównie pola namiotowe/.

7. Władze miasta a turystyka

W gminie Wisła turystyką z ramienia Rady Miasta zajmuje się powołana komisja Oświaty, Zdrowia, Turystyki i Opieki Społecznej. Według kompetentnych informatorów inne dziedziny życia miasta, a nie turystyka, częściej były przedmiotem jej działania. Przez ponad rok działalności Rady nie było sesji poświęconej turystyce. Sprawami turystyki zajmowały się jedynie

poszczególne komisje. Według relacji przedstawiciela władz w ciągu pierwszego roku działalności najbardziej absorbującym problemem dla samorządowej reprezentacji miasta oprócz spraw bieżących, był problem wysypiska śmieci.

W nowej strukturze samorządowej pojawił się problem z reorganizacją Miejskiego Przedsiębiorstwa Komunalnego, które obsługiwało trzy miasta tzn. Wisłę, Ustroń i Skoczów /udział miało każde z miast, a zarząd był w Skoczowie/. Władze miasta Skoczowa wystąpiły z propozycją podziału przedsiębiorstwa; ale pojawiły się związane z tym problemy podziału własności - władze Wisły nie zgodziły się z proponowanymi rozwiązaniami. Sprawa jest w zawieszeniu, ale pojawił się problem z wywozem śmieci, gdyż dotychczasowe wysypisko było właśnie na terenie gminy Skoczów.

W strukturze Urzędu Miasta i Gminy Władysławowa funkcjonuje zajmujący się turystyką Wydział Kultury, Turystyki, Handlu i Usług. Według relacji respondentów partnerem w sprawach turystyki jest dla lokalnych władz Towarzystwo Miłośników Jastrzębiej Góry. Towarzystwo, oprócz kilku osób znanych z życia politycznego i kulturalnego kraju będących stałymi bywalcami Jastrzębiej Góry, zrzesza m.in. miejscowych właścicieli pensjonatów. Jest to grupa osób, która ma na uwadze sprawy turystyki głównie w Jastrzębiej Górze, czyli części Władysławowa, ale jej aktywność udziela się mieszkańcom innych części miasta. W pierwszym okresie działalności /Towarzystwo powstało w 1990 r./ zorganizowano dwa /jesienny w 1990 r. i wiosenny w 1991 r./ zjazdy dziennikarzy, w których uczestniczyli również przedstawiciele zachodnich mass-mediów.

W planach było wydanie promocyjnego folderu reklamującego miejscowość i finansujących jego wydanie lokalnych biznesmenów związanych z turystyką. Z reakcji przedstawicieli władz miasta wynika, że inicjatywy te spotkały się z ich dużym poparciem.

Władze Wisły bardzo wyraźnie określiły swoje zadania w zakresie organizacji turystyki. Według członków Zarządu Miasta główną ^{troską} samorządu terytorialnego w Wiśle powinno być utrzymanie charakteru miejscowości, podtrzymywanie walorów turystycznych - w tym działania na rzecz ochrony środowiska naturalnego, dbałość o estetykę miasta oraz lansowanie, reklamowanie i promowanie Wisły jako miejscowości turystycznej. Władze widzą wyraźny podział ról między siebie i gestorów bazy. Same nie widzą potrzeby i możliwości podejmowania działalności gospodarczej w zakresie turystyki, przejmowania obiektów turystycznych bądź wchodzenia w tym celu w spółki. Przedstawiciele władz uważają, że jeśli wszyscy gestorzy bazy z jednej strony, a władze miasta z drugiej, będą realizować swoje zadania, to samo to ożywi sytuację na rynku turystycznym miasta. Rozwój turystyki w Wiśle, ich zdaniem - co jest zgodne z opiniami mieszkańców, powinien iść w kierunku poprawy jakości usług, lepszego wykorzystania istniejącej bazy i wydłużenia sezonu turystycznego.

IV. WNIOSKI I REKOMENDACJE

Raport niniejszy zakończymy próbą sformułowania propozycji dla działania władz lokalnych w miejscowościach turystycznych. Musimy podkreślić, że nasze badania miały niewielki zakres, zarówno co do ilości miejscowości, jak i ich rodzaju. Obie badane miejscowości należą do takich, w których turystyka jest obecna od dawna, a tzw. funkcja turystyczna jest bardzo rozbudowana. A zatem głównym problemem władz lokalnych i innych kompetentnych osób jest nie tyle ilościowy rozwój turystyki, ile uchronienie jej przed skutkami recesji i opanowanie sztuki funkcjonowania na wolnym i trudnym rynku ofert turystycznych.

Wiele problemów, którym chcemy tu poświęcić uwagę ma charakter ogólny, wykraczający poza specyfikę gmin turystycznych.

Z punktu widzenia skutecznej realizacji zadań własnych władz lokalnych można wyróżnić trzy główne obszary, w których muszą prowadzić swoją politykę:

- I. Polityka gospodarcza
- II. Polityka przestrzenna
- III. Polityka społeczna

Wrócimy do nich szczegółowo później, na razie jednak wydają się niezbędne dość obszerne uwagi ogólne o ramach działalności samorządów lokalnych w nowym systemie, który kształtuje się w Polsce od półtora roku i któremu jeszcze daleko do okrzepnięcia.

1. Warunki funkcjonowania samorządów lokalnych

Zagadnienia polityczne

Badania składu nowych samorządów wskazują^{1/}, że w skali całego kraju nastąpiła poważna wymiana elit lokalnych. 60% przewodniczących rad i burmistrzów /wójtów po raz pierwszy zasiada w radzie. Są też znacznie młodsi. Częściej od mieszkańców popierają radykalne reformy rynkowe. Stanowią w tym sensie rzeczywistą elitę, która jednak napotyka na trudności z objęciem roli liderów miejscowej opinii publicznej.

Opinie ludności o ich pracy są zdecydowanie bardziej krytyczne od samooceny władz.^{2/}

Jedną z przyczyn tego stanu rzeczy jest niejasna i niestabilna sytuacja polityczna. Różnice polityczne w radach miejskich ujawniły się kilka miesięcy po wyborach /albo jeszcze później/, a nie przed nimi, co nie jest ideałem systemu reprezentacji demokratycznej.

Dość powszechnie krytykuje się dominację rad gminy nad organami wykonawczymi, czyli słabą pozycję burmistrza /wójta/ i zarządu, zbyt zależnych od emocjonalnych decyzji rad. Konflikty z administracją rządową /zwłaszcza rejonami/ wymienia 40% przewodniczących rad i 50% burmistrzów/wójtów.

Większość narzeka na zbyt małe kompetencje dla samorządu. Większość radych nie chce ponownie kandydować, co jest niepokojącym wskaźnikiem ich frustracji, ale wcale nie oznacza, że istotnie tak właśnie będzie przy następnych wyborach.

1/ /red./ Bohdan Jałowiecki, Paweł Swianiewicz,
Między nadzieją a rozczarowaniem.
Samorząd terytorialny rok po wyborach,
Warszawa 1991.

2/ Jałowiecki, Grochowski: tamże

wykazało wynik ujemny, w IV kwartale wynik ulegnie pogorszeniu w wyniku zmniejszenia subwencji ogólnej o 900 mln zł⁴.

"Ujemnie na dochodach gmin odbija się recesja gospodarcza i procesy przekształceń strukturalnych i własnościowych. Wpływy do gmin z tytułu podatku dochodowego od osób prawnych za I półrocze były o połowę niższe niż planowano, a w drugim półroczu to negatywne zjawisko pogłębia się. Załamanie budżetów gmin występuje tam, gdzie gros dochodów stanowił podatek dochodowy od przedsiębiorstw państwowych. Niejednokrotnie bowiem bazę funkcjonowania danej gminy stanowi jeden zakład pracy, znajdujący się obecnie w sytuacji kryzysowej."

System finansowania samorządów lokalnych miał być znacznie zmodyfikowany w sierpniu 1991 r., jednak nie doszło do tego. Zamiast tego 19 października uchwalono kilka poprawek.

Powszechny podatek od dochodów osobistych, na razie nie będzie płacony w miejscu zamieszkania. Gminy mają w nim 15% - udział, ale obliczony wg uśrednionych kwot, co ogranicza lokalną rolę tego podatku.

System dotacji nie ulega zmianie, czyli jego krytyka pozostaje w mocy. Brak uwzględnienia konkretnych, a zróżnicowanych potrzeb poszczególnych gmin. Dotyczy to również specyficznych problemów gmin turystycznych, które muszą ponosić koszty infrastruktury technicznej, obsługującej sezonowo ilość ludzi przekraczającą dwu- albo kilkukrotnie liczbę stałych mieszkańców.

Podstawą do naliczania dotacji, będą dochody uzyskane w pierwszej połowie 1991 r.

Do kontroli budżetów gmin i obliczania kryteriów dotacji mają powstać Regionalne Izby Obrachunkowe /ale jeszcze brakuje odpowiednich regulacji prawnych/.

Limity określające górne kwoty podatków podniesiono o stopę inflacji.

Strategie rozwojowe władz lokalnych

W opinii badanych^{4/} przedstawicieli władz najważniejsze problemy lokalne wymagające rozwiązania to sprawy związane z ochroną środowiska, następnie telekomunikacja, zaopatrzenie w wodę i poprawa stanu dróg. Czyli - infrastruktura techniczna.

Ochrona środowiska i sprawy z tym związane, jak np. oczyszczanie ścieków, są postrzegane jako priorytetowe przede wszystkim w gminach turystycznych oraz w Polsce północnej i zachodniej, czyli wielu gminach potencjalnie turystycznych.

Daje się zauważyć niespójną politykę gospodarczą gmin, doraźność decyzji, brak długofalowych wizji. O te ostatnie niełatwo w sytuacji braku stabilności systemu ekonomicznego i co może istotniejsze, prawnego. Władze gmin niejednokrotnie przyjmują postawę wyczekującą, co jest usprawiedliwione przy braku wielu istotnych ustaw.

Problem wyrównywania różnic między gminami /regionami/ zamożnymi, a biednymi budzi kontrowersje.

Współwystępują postawy skrajnie egalitarne i antyegalitarne. Nierzadka jest postawa streszczająca się w słowach: "Po co rozwijać gospodarkę, jeśli można dostać dotację."

Dominuje poparcie dla szerokiej prywatyzacji przy braku poparcia dla zróżnicowań zamożności.

^{4/} Paweł Swianiewicz, Polityka gospodarcza władz lokalnych, op.cit.

Konflikt między zakresem interwencji państwa a autonomią samorządów wydaje się istotny i wymaga zdecydowanych rozstrzygnięć w sferze legislacyjnej. Na razie jednak w świadomości działaczy samorządowych tego konfliktu nie ma - po prostu narzekają jednocześnie na brak państwowego interwencjonizmu i na ograniczoną /"nieautentyczną"/ autonomię.

Problemy legislacyjne

Omawiając ogólne ramy działania samorządów lokalnych, niejednokrotnie zwracaliśmy uwagę na problemy ustawodawcze. Albo jakieś ustawy są krytykowane i zmierza się do ich nowelizacji, albo jakiś ^hustaw jeszcze brakuje. Nie sprzyja to pozuciu stabilności ani władz lokalnych ani kół gospodarczych. W kampanii wyborczej do Sejmu i Senatu sprawy samorządności terytorialnej prawie się nie pojawiły.^{5/}

A zadania są pilne: przeciąga się sytuacja poważnych braków w systemie prawnym, która nie daje samorządom adekwatnych do zmienionej rzeczywistości instytucjonalno - ekonomicznej narzędzi pracy.

Michał Kulesza^{6/} wylicza podstawowe braki i zaniechania legislacyjne:

- a/ Ustawa o finansach komunalnych;
- b/ Ustawa o regionalnych izbach obrachunkowych;

Przedyskutowane w zainteresowanych środowiskach projekty tych ustaw już istnieją; podobnie jest w przypadku Ustaw o planowaniu przestrzennym i o działalności gospodarczej gmin.

5/ Szczegółowa analiza programów wyborczych pod tym kątem - patrz P.Georgica, /Wspólnota nr 49/1991/.

6/ "Co dalej z samorządem" /Wspólnota nr 2/1992/

Dotkliwa jest też, zdaniem autora i wielu innych obserwatorów "powszechna niemoc egzekucji prawa", która wynika, m.in. z dotychczasowego i czekającego również na nowelizację, podziału kompetencji między gminami a administracją rządową. Prezes Związku Miast Polskich dodaje^{7/}:

"Postulowałbym rozszerzenie uprawnień gmin w dziedzinie stanowienia prawa lokalnego. Przecież w praktyce poza wydawaniem przepisów porządkowych o tym jak sprzątać ulice - nie mamy żadnych kompetencji w tym zakresie. A bardzo by się nam przydały. Głównie w dziedzinie gospodarki gruntami i inwestycji należałoby umożliwić gminom stanowienie prawa lokalnego."

Przeszkody i bariery rozwoju gmin turystycznych

Oprócz przedstawionych wyżej uwarunkowań zewnętrznych, można wyliczyć następujące problemy, przed jakimi stoją władze samorządowe i mieszkańcy gmin turystycznych:

a/ Potrzeby w dziedzinie infrastruktury i ochrony zasobów przyrodniczych jako podstawowych czynników atrakcyjności turystycznej ich miejscowości /regionu/.

Są to zadania niejednokrotnie przekraczające możliwości budżetowe gmin. Konieczne jest pozyskanie, innych niż zwykle dochody gmin źródeł finansowania. Wygrają walkę rynkową o klientów tylko te gminy, które jednocześnie będą potrafiły przyciągnąć inwestorów zewnętrznych oraz zaktywizować zasoby i przedsiębiorczość mieszkańców.

b/ W miejscowościach o rozbudowanej funkcji turystycznej istnieją wszelkie niebezpieczeństwa monokultury gospodarczej. Jeśli pokażna część ludności /i podatników/ czerpie bezpośrednie

7/ Wspólnota nr 1/1992

lub pośrednie dochody z turystyki, władze stoją przed wyborem: kontynuować tę zależność od jednego źródła dochodów, czy też próbować innych dróg rozwojowych.

c/ Dzieje się to w sytuacji recesji gospodarczej, która utrudnia manewr, ale z drugiej strony do niego zmusza, ponieważ maleją wyjazdy wakacyjne zubożałej części dawniej niezawodnych klientów.

d/ Władze, gestorzy bazy turystycznej i organizatorzy turystyki odziedziczyły po czasach kiedy nie trzeba było zabiegać o klientów obiekty turystyczne i ośrodki wczasowo-wypoczynkowe, które są często drogie w eksploatacji i zarazem o niewysokim standardzie, nastawione na masowego turystę. Powstaje problem innego niż dotychczas zagospodarowania tych obiektów, przejścia na system hotelowy w miejsce systemu turnusowego, wzbogacenia oferty o atrakcyjne programy pobytu.

O te ostatnie z reguły pytają ewentualni klienci zagraniczni, zaś inwestorzy, którzy rozważają podjęcie remontów i modernizacji, zniechęcają się wielkością istniejących obiektów, zbyt dużych jak na ich potrzeby.

e/ Kolejnym problemem są niewyjaśnione stosunki własnościowe, które opóźniają inwentaryzację mienia oraz procesy prywatyzacji i reprivatyzacji. A tymczasem grunty i nieruchomości komunalne mogą stać się, przy aktywnej postawie władz lokalnych, czynnikiem przyciągającym inwestorów i zwiększającym dochody.

f/ Władze lokalne stają, lub szybko mogą stanąć przed dylematem czy przejąć ośrodki wypoczynkowe zakładów, które nie mogą już ich utrzymać, czy liczyć na to, że przejmą je inni,

którzy będą potrafili je lepiej zagospodarować.

Działalność gospodarcza samorządów a turystyka

Jak wspomniano wcześniej, system finansowania i stnowienia dochodów własnych gmin ma pewne wady i bywa krytykowany z różnych stron i z przeciwstawnych powodów. Nieporozumieniem jest hasło: wszystko co gmina wypracuje, powinno zostać w gminie. Ale z drugiej strony, nie można powiedzieć, żeby obecny system był nastawiony na aktywizację gospodarczą samorządów lokalnych. Samo prawo do prowadzenia działalności gospodarczej gmin było przedmiotem kontrowersji podczas prac nad Ustawą o samorządach. "Obecny system podatkowy, zapewniający finansowanie wydatków gmin, nie sprzyja rozwojowi lokalnych inicjatyw ułatwiających rozwój. Wydaje się, że niezbędna jest przebudowa systemu podatkowego w kierunku pozostawienia większej części aktywnych podatków /tj. zależnych od aktywności gospodarczej/ zbieranych na szczeblu gmin do ich własnej dyspozycji i ograniczenie finansowania gmin ze szczebla centralnego".^{8/}

W efekcie obserwuje się wahania - czy warto podejmować jakąkolwiek działalność prodochodową inną niż walka o dotacje /są argumenty za i przeciw/.

Strategie władz lokalnych kształtują się wokół następujących dylematów.

Jeśli turystyka jest i będzie jednym z podstawowych działów miejscowej gospodarki, co jest lepszym rozwiązaniem? -

a/ aktywność czy bierne przeczekanie do bardziej stabilnych czasów;

8/ Maciej H. Grabowski. Przemysław Kulawczuk; Lokalne wspieranie przedsiębiorczości. /Wspólnota nr 2/1992/

- b/ skoncentrowanie się na wykorzystaniu istniejących zasobów, czy zdecydować się na rozwój;
- c/ włączenie się jako podmiot gospodarczy czy aktywizacja pośrednia, tj. zachęcanie do podejmowania działalności gospodarczej przez firmy niezależne od władz lokalnych, oraz ustalanie promocyjnych podatków lub opłat za dzierżawę;
- d/ kto ma się zająć promocją gminy i koordynacją;
- e/ współpracować z innymi gminami /z danego rejonu, ale niekoniecznie/ czy rywalizować z nimi.

Na podstawie ofert inwestycyjnych gmin, nadesłanych do Departamentu Turystyki UKFiT, a zgromadzonych w komputerowej bazie danych przygotowanej wspólnie z Instytutem Turystyki, można wnosić, że władze gmin są zainteresowane rozwojem turystyki i poszukują inwestorów. Przeważają oferty rozpoczęcia nowych obiektów, zwłaszcza hoteli. Ofert sprzedaży jest niewiele co, jak sądzimy, zmieni się po uaktualnieniu bazy danych. Poniższa tabela prezentuje ilość gmin /ofert jest więcej/ wg rodzaju oferty i rodzaju obiektu.

	Rozpoczęcie budowy nowego obiektu	Sprzedaż działki lub obiektu
Hotel	60	7
Motel	45	3
Pensjonat	13	2
Dom wycieczkowy	9	3
Stałe schronisko młodzieżowe	2	2
Camping	45	10
Dom czasowo-wypoczynkowy	9	15
Dom pracy twórczej	5	0
Działka	45	9
Obiekt przywodny	4	0
Obiekt turystyki jeździeckiej	3	0
Obiekt rekreacyjno-sportowy	6	0
Obiekt gastronomiczny	7	1
Do uzgodnienia	10	2

Adaptacja obiektu na cele turystyczne: razem 13.

Do strategii aktywnej zachęcają autorzy z Instytutu Badań nad Gospodarką Rynkową, którzy piszą:

"Panuje przekonanie, że możliwości wpływu władz lokalnych i samorządowych na sytuację gospodarczą danego terenu są niezmiernie ograniczone. /.../

Wbrew pozorom i w warunkach polskich możliwości wpływu na lokalną sytuację gospodarczą są bardzo duże. O ile władze lokalne nie mają wpływu na ogólne parametry gospodarcze, o tyle ich rola w wspieraniu przedsiębiorczości jest kluczowa." /.../

"Władza lokalna jest organizatorem zagospodarowania lokalnych zasobów ekonomicznych. W skład tych zasobów wchodzi mienie komunalne, nad którym bezpośrednią władzę sprawuje władza lokalna, ale także zasoby prywatne, w stosunku do których może wpływać regulująco, restrykcyjnie lub promująco. Odpowiednie podejście do prywatnych i komunalnych zasobów lokalnych może doprowadzić do sytuacji, w której dany teren będzie stanowić bardziej atrakcyjne miejsce do rozpoczynania i rozszerzania działalności gospodarczej niż inne tereny. /.../ Wymaga to zrozumienia, że zasoby ekonomiczne danego terenu stanowią kapitał, który należy jak najlepiej wykorzystać czy sprzedać./.../

Zadaniem władz lokalnych jest więc przekonanie ewentualnych przedsiębiorców lub inwestorów, że właśnie ich gmina /zespół miast, gmin/ stanowi możliwie najkorzystniejsze miejsce do lokowania działalności gospodarczej."^{9/}

Wydaje się, że te zalecenia mogą znaleźć dobre zastosowanie w gminach turystycznych, choć jako ogólne nie rozstrzygają wielu

9/ Maciej H. Grabowski, Przemysław Kulawczuk, op.cit.

praktycznych dylematów, a zwłaszcza tego, czy angażować się bezpośrednio jako podmiot gospodarczy, czy nastawić się na aktywizację innych i "stwarzanie warunków".

Z drugiej strony pojawiają się też głosy pełne sceptycyzmu: np. wypowiedź o gminach w woj. nowosądeckim, czyli rejonie o dużym potencjale turystycznym:

"Nie ma przemysłu i handlu, wpływy z rzemiosła są prawie pomijalne. Próby przyciągania inwestorów nie dają rezultatów w sytuacji pogłębiającej się recesji gospodarczej, braku infrastruktury i położenia poza głównymi ciągami komunikacyjnymi. Demagogią jest więc twierdzenie, że rozwój tych gmin zależy dziś od inicjatywy rad i zarządów gmin."^{10/}

Można też spotkać głosy wyraźnie przestrzegające przed tendencją do zatrzymywania we własnym władaniu istotnej części lokalnego majątku, co niekoniecznie sprzyja efektywności zarządzania, a pozostaje w interesie wyłącznie administracji gminnej. Jest to pozorna prywatyzacja:

"Wiele wskazuje, że prywatyzacja mienia komunalnego może łatwo zdryfować na rafy gminnego etatyzmu" i co znaczy, że powstają jednoosobowe spółki gminy bez zamiaru sprzedaży udziałów lub akcji/^{11/}.

10/ Zofia Pieczkowska, /Wspólnota, nr 50/1991/,

11/ Wspólnota, nr 47/1991

2. Proponowane rozwiązania

Na zakończenie sformułujemy pewne możliwe sposoby działania które, jak sądzimy w świetle naszych obserwacji, badań terenowych i analizy ogólnych uwarunkowań systemowych, warto podjąć w gminach turystycznych.

I. Polityka gospodarcza

Sądzimy, że polityka wyczekiwania jest niebezpieczna. Prawdopodobnie nie da się uniknąć przejęcia części obiektów turystycznych, choćby, po to, aby nie dopuścić do ich upadku i potem mieć na utrzymaniu tysiące bezrobotnych. Może trzeba będzie jakiś obiekt sprzedać, wobec dużych kosztów utrzymania lub remontu. Tak czy owak trzeba się liczyć z dużym ruchem na rynku obiektów turystycznych i wypoczynkowych.

Władza gminna nie musi - a może nie powinna - być przedsiębiorcą. Ale jest zobowiązana do aktywizacji gospodarczej swego terenu. W tej dziedzinie niezbędne jest:

- Określenie potrzeb i celów rozwoju turystycznego, zgodnie z oceną stanu zasobów i badaniem rynku; warto spróbować choćby skromnych badań marketingowych, albo choćby takiego stylu myślenia.
- Istotne jest uwzględnienie tzw. efektu mnożnikowego przy oszacowaniu dochodów płynących z turystyki oraz takie skonstruowanie lokalnego systemu gospodarczego, aby zintensyfikować obieg pieniądza wewnątrz systemu. Oznacza to, że obsługa turysty powinna być kompleksowa i prowadzona przede wszystkim przez lokalnych podatników.

- Rozeznanie potrzeb przedsiębiorców turystycznych, gestorów bazy i poznanie wszelkich miejscowych barier przedsiębiorczości w tej i pokrewnych dziedzinach jak handel i usługi.
- W nowych radach jest mało ludzi biznesu, dlatego bardzo istotne jest utrzymywanie stałych kontaktów z przedsiębiorcami, najlepiej przez zainspirowanie powstania "Towarzystwa Kupców i Kwaterodawców", czy "Porozumienie Rozwoju Gospodarczego".
- Zorganizowanie stałego forum takiej współpracy jak lokalna rada kierowników /agentów/ domów wczasowych, Klub gospodarczy itp.
- Konsultowanie w ramach tej współpracy przedsięwzięć w dziedzinie budowy infrastruktury komunalnej, komunikacyjnej itp.
- Zreorganizowanie pracy urzędów, nastawienie ich specjalnie na obsługę /informacyjną, prawną/ potencjalnych klientów lub inwestorów; chętnie się mówi o "inkubatorach przedsiębiorczości", a zaniedbuje takie proste sprawy jak zgromadzenie wszelkiej dostępnej informacji o terenie w jednym miejscu i wyznaczenie odpowiedzialnego pracownika do jej aktualizacji i udostępniania. Celowe też byłoby uruchomienie /płatnego!/ biura porad prawnych.
- Zorganizowanie centralnego /w ramach danej gminy lub grupy gmin/ ośrodka informacji turystycznej. Doświadczenia w tej mierze istnieją, można też wzorować się na tzw. Welcome Centres, jak to bywa nazywane w innych krajach.

Funkcją takiego ośrodka byłoby z jednej strony informowanie, obsługa i pozyskiwanie klientów, a z drugiej strony informowanie

urzędu gminy /lub osób / instytucji odpowiedzialnych/
o popycie na usługi turystyczne.

Nie jest istotne jaka instytucja prowadziłaby taki ośrodek, pod warunkiem, żeby władze gminy mogłyby otrzymywać od niego odpowiednie informacje dla prowadzenia polityki lokalnej turystycznej.

II. Polityka przestrzenna

Najważniejszym obok uchwały budżetowej narzędziem pracy organów samorządu lokalnego jest miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego. Tymczasem wiele gmin dysponuje planami nieaktualnymi, pochodzącymi z innej epoki, zarówno w sensie ustrojowym, jak i zmienionych potrzeb. Zdezaktualizowały je też żywiołowe zmiany w przestrzeni, nad którymi dawne plany, mimo formalnej rygorystyczności, dawno straciły kontrolę.

Gmina turystyczna, której zasoby przyrodnicze muszą być jednocześnie chronione i udostępniane użytkownikom, nie może się bez takiego narzędzia pracy obejść.

Niestety nie tylko plany są stare, przestarzała jest również ustawa o planowaniu przestrzennym, Stąd też władze gmin zwlekają z podjęciem nawet wstępnych prac planistycznych, czekając na "nową ustawę."

Czekają tym chętniej, że przygotowanie planu jest kosztowne, O nowych projektach ustaw o planowaniu przestrzennym pisze się niemało, próbując przybliżyć władzom gminnym projektowane rozwiązania, aby przygotować je do aktualizacji i tworzenia nowych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Projekty te uwzględniają wymogi gospodarki rynkowej i ochronę własności prywatnej /dotychczas ani własność ani wartość rynkowa danego gruntu nie bywała brana pod uwagę/.

"Plany przestrzenne muszą uzyskać nową formułę, w pierwszym rzędzie konieczne będzie ograniczenie zakresu i ilości decyzji podejmowanych w ramach tych planów. Jeśli plan ma stworzyć możliwość ofertowej działalności samorządów, co od wielu lat jest słusznym postulatem, nie może on wprowadzać wielu szczegółowych ograniczeń oraz prezentować określonej, precyzyjnej koncepcji docelowych form użytkowania terenu.

Wymaga to, aby decyzje planu mówiły głównie o tym, czego nie wolno, zakładając, że co nie zabronione jest dozwolone."^{12/}

Mimo, że pisze się o tym w prasie adresowanej do samorządów, a Ministerstwo Gospodarki Przestrzennej i Budownictwa Mieszkaniowego jeszcze w grudniu 1990 r. przygotowało dostosowany do nowej sytuacji materiał pomocniczy^{13/}, to świadomość wagi polityki przestrzennej wydaje się niedostateczna wśród władz /zwłaszcza małych/ miejscowości turystycznych.

Tutaj apele ani dobre rady nie pomogą. Należy zadbać o lepsze rozpropagowanie wśród gmin turystycznych wskazówek jak działać wg nowych idei, a zgodnie z niedoskonałym prawem /próbował tego wspomniany materiał Ministerstwa, ale jest on bardzo mało znany/. Potrzeba także praktycznych a autorytatywnych porad dla zarządów gmin jak mają postępować i czego żądać od biur planistycznych, które często występują z pozycji monopolisty i zawyżają ceny.

Pewnym pośrednikiem jest Ustawa z 4.10.1991 "o zmianie niektórych warunków przygotowania inwestycji budownictwa mieszkaniowego w latach 1991-1995 oraz o zmianie niektórych ustaw."

12/ Adam Kowalewski, /Wspólnota, nr 38/1991/,

13/ "Zalecany zakres ustaleń i tryb aktualizacji miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, MGPIBM, Warszawa 1990.

Dwukrotne powtórzenie słowa "niektóry" w tytule ustawy świadczy najlepiej o jej częściowości. Jednakże wprowadza ona pojęcie "planu uproszczonego", co może zdopingować gminy do zaprzestania wyczekiwania w dziedzinie polityki przestrzennej. Przyniesie ona być może postęp w pozyskiwaniu gruntów pod budownictwo mieszkaniowe, a jeśli idzie o jego pożytki dla gmin turystycznych, wydaje się, że może stanowić pewien bodziec w sensie pośrednim. /Chodzi o wyznaczenie stref chronionych, parków krajobrazowych, a przede wszystkim określenie podstawowych reguł gry w użytkowaniu gruntów i ich obrotem/. Ponadto praca nad przygotowaniem założeń do planu - przez swoje wymogi proceduralne - jest dobrą sposobnością do uaktywnienia mieszkańców i wypracowania metod uzgadniania interesu ogólnego z interesami partykularnymi.

III. Polityka społeczna

Poparcie społeczne

Jednym z podstawowych zadań własnych samorządu lokalnego jest jak to formułuje Ustawa "zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty". Nie można zaspokajać tych potrzeb wbrew woli zbiorowości. Dlatego założenia polityki rozwojowej i przedsięwzięcia gospodarcze muszą być mieszkańcom przedstawione do wiadomości i uzgodnione.

Pozyskiwanie dla celów rozwojowych poparcia społeczności lokalnej, jest oczywistym warunkiem skuteczności, wydaje się, niestety, że nawet jeśli poważnie myśli się o aktywizacji gospodarczej gmin, myśli te nie wykraczają poza salę obrad, czy gabinet burmistrza.

Zbyt często, a obrazują to także wyniki omawianych wyżej naszych badań ankietowych i wywiadów, brak przeświadczenia, że władze postrzegają problemy społeczne tak samo jak mieszkańcy. Z drugiej strony aktywność mieszkańców jest za mała.

Uzyskane wyniki świadczą o wysokim krytycyzmie ujawnionym zarówno wobec władz jak i wobec siebie.

Np. z tezą, że "Gdyby mieszkańcy bardziej się angażowali, można byłoby poprawić sytuację naszego miasta" zgadza się 81,5% mieszkańców Władysławowa i 65% Wisły.

Poszukiwanie społecznego partnera dla władz

Władzy brakuje społecznego partnera. Samorządy osiedlowe nie wszędzie są dostatecznie aktywne i reprezentatywne. Lepsze wydaje się samoorganizowanie mieszkańców raczej według interesów i konkretnych zadań niż miejsca zamieszkania.

Jeśli takiego partnera brakuje, to - mówiąc nieco cynicznie - należy go stworzyć. Celem takiej socjotechniki powinno być nie tylko pozyskanie społecznego poparcia, ale również udrożnienie wymiany informacji w ramach społeczności lokalnej.

Skuteczniejszą formą prawną niż rada sołecka czy rada osiedla jest stowarzyszenie - np. kwaterodawców, kupców, obrońców przyrody, itp. Zaletą stowarzyszeń, jest to, że mają osobowość prawną.

Czynniki społecznej aktywizacji

W przypadku badanych przez nas miejscowości, korzystne jest duże poparcie mieszkańców dla rozwoju turystyki, któremu jednak towarzyszy przekonanie, że należałoby zmienić dominujący dotychczas rodzaj turystyki przyjazdowej. Jest to dobry punkt wyjścia dla społecznej debaty o przyszłym modelu turystyki.

Innym problemem, który można wykorzystać jako dobry czynnik aktywizacji społecznej w miejscowościach turystycznych, jest ochrona środowiska.

We Władysławowie i Wiśle widzi się konflikt między dobrem środowiska naturalnego a rozwojem tzw. "przemysłu turystycznego", ale zarazem podejmuje się działania na rzecz polepszenia stanu środowiska.

Około połowy tamtejszych mieszkańców podejmuje choć sporadycznie jakieś działania na rzecz ochrony środowiska, a jedynie 1/3 mieszkańców miasta przemysłowego.

Co do ograniczenia wielkości ruchu turystycznego jako sposobu ochrony środowiska, zdania są podzielone - we Władysławowie ponad połowa badanych, a w Wiśle 40%, jest za takim rozwiązaniem.

Powszechna jest natomiast zgodność z opinią, że ośrodki wczasowe powinny ponosić koszty zainstalowania u nich urządzeń zabezpieczających środowisko naturalne, a także, że zakłady powinny płacić specjalny podatek ekologiczny.

Udział w działaniach mających na celu podtrzymanie dziedzictwa kulturowego jest mniej rozpowszechnione.

Ale również ta sprawa powinna być podjęta. Mieszkańcy przykładają dużą wagę do zachowania lokalnej kultury: ludowych obyczajów, wyrobów rzemiosła i zabytków. Widzą w nich powód do dumy, a także atrakcję dla przyjezdnych.

Co ważne, jest to ich zdaniem potencjalne źródło dochodów dla miejskiej kasy. Tak więc zachowanie zabytków, tradycyjnych obyczajów i rzemiosła stanowi ważne zadanie dla władz i mieszkańców, którzy powinni finansowo wspomagać te działania /to

ostatnie postuluje połowa respondentów/. Oznacza to niezbędną inwestycję całej społeczności w podniesienie atrakcyjności turystycznej gminy.

Problemy przestępczości i patologii społecznej
— — — — —

Wyniki naszych badań wskazują, że bardzo ważnym zadaniem władz samorządowych jest przeciwdziałanie zagrożeniom, jakie w sferze patologii społecznej i przestępczości niesie ze sobą rozwój ruchu turystycznego.

Wśród badanych mieszkańców najpowszechniejsze jest przekonanie o wzroście liczby kradzieży i nasileniu alkoholizmu.

Niewielu respondentów mówi o nasileniu prostytucji i narkomanii. We Władysławowie dostrzega się zagrożenie przestępczością, zwłaszcza nowego typu jak przestępczość zorganizowana i oszustwa finansowe. Wisła jest najmniej podatna na te zagrożenia. Wszędzie najmniej korzystnie wygląda sytuacja w centralnych częściach miast.

Podjęcie przeciwdziałania ma na celu oczywistą dbałość o bezpieczeństwo mieszkańców, ale także - o czym władze nie zawsze pamiętają - bezpieczeństwo turystów.

Poczucie bezpieczeństwa może być w tej chwili istotnym czynnikiem zachęcającym turystów do przyjazdu.